

MARSZAŁEK JÓZEF PIŁSUDSKI HONOROWY OBYWATEL BIAŁEJ PODLASKIEJ

Szczepan Kalinowski

www.muzeumbiala.pl

Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej

2010

*Od Rady Miejskiej Powiatowego Miasta
Białej Podlaskiej*

*Honorowemu dożywotniemu Członkowi Rady Miejskiej
i Honorowemu Obywatelowi tegoż miasta nadany uchwałą
dnia 20 kwietnia 1920 r. Najdostojniejszemu mężowi
Marszałkowi Józefowi Piśbudskiemu.*

Najdostojniejszy Panie Marszałku!

*Pomni Twych wielkich zasług odrodzenia naszej Ojczyzny
zorganizowania walecznej Armii i ustalenia granic
Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej, wyrażając Tobie, Panie
Marszałku, najwyższą Cześć i największe uznanie za Twą
pracę dla dobra naszej Ojczyzny płynącą z wielkiego Twego
serca i najszlachetniejszej duszy wielkiego męża stanu
i najdzielniejszego człowieka, składamy niniejszy dyplom
Honorowy dożywotniego Członka Rady Miejskiej
i Honorowego Obywatela powiatowego miasta Białej
Podlaskiej, stolicy męzonego Podlasia, w dowód największej
dla Ciebie naszej, Panie Marszałku, czci i wdzięczności za
zaszczyt, jakim nas obdarzyłeś i szczęście, jakie nam sprawiłeś
przyjęciem tej godności, co pragniemy w historii naszej
odrodzonej Ojczyzny na wieczne czasy tym aktem upamiętnić.
Życzymy Tobie, Najdostojniejszy Panie Marszałku na długie
lata zdrowia i siły, byś mógł w dalszym ciągu nieugięcie
i wytrwale pracować po tej samej linii miłości Ojczyzny
i bliźnich, najlepszy nasz Obywatelu.*

Burmistrz (-) L. Borkowski

Zastępca (-) H. Skrzyński

Ławnicy: (-) W. Walewski, J. Kahan, dr K. Świątek

MARSZAŁEK JÓZEF PIŁSUDSKI

HONOROWY OBYWATEL

BIAŁEJ PODLASKIEJ

Szczepan Kalinowski

*„Kiedyś po latach z czią ujmiecie pogięte pałasze
i zawiesicie na ścianach wysoko i łzą serdeczną zabły-
śnie wam oko, gdy wam powiadać będą dzieje nasze...
I będzie pełen znów każdy zakątek polskich relikwii
i polskich pamiątek”.*

J. Mączka - poeta, legionista, który legł
na polu chwały w 1918 roku

www.muzeumbiala.pl

Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej

2010

Wydawca:

Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej

Skład i druk:

Drukarnia Calamus

Fotografie:

Szczepana Kalinowskiego i ze zbiorów autora

Wystawa „MARSZAŁEK JÓZEF PIŁSUDSKI

Honorowy Obywatel Białej Podlaskiej” ze zbiorów:

Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Klasztoru Ojców Paulinów w Leśnej Podlaskiej, Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej, Muzeum Wojska w Białymstoku, Muzeum Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju, Muzeum Regionalnego w Łukowie, Muzeum Regionalnego w Tomaszowie Lubelskim, Muzeum Zamojskiego, Muzeum Arseniał w Zamościu, zbiorów prywatnych dr Szczepana Kalinowskiego i Muzeum Południowego Podlasia

Wstęp

*Wy, Podlasiacy potrafiacie obowiązki na was włożone wykonać,
więc niech żyje Ziemia Podlaska*

[Marszałek Józef Piłsudski]

Podlasie ma bogate tradycje walki o wolność i niepodległość. Pierwsze pośrednie związki Piłsudskiego z naszym regionem dotyczyły badań historii powstania z 1863 r. Wielokrotnie w artykułach poświęconych Powstaniu Styczniowemu wspominał Komendant, związane z Podlasiem osoby: ks. S. Brzóske, K. Krysińskiego, R. Rogińskiego i miejscowości: Biała, Janów, Huszcza, Tucza, Kodeń, Międzyrzec, Łomazy.

Przez nasz region przebiegał szlak bojowy Legionów w 1915 roku, którzy nieśli „ziemi krwi i łez” nadzieję na rychłą wolność. Chlubą Białej Podlaskiej był 34 pp i 9 pap, który bohatersko bronił Ojczyzny w 1918-1920 i w 1939 r. Wódz Naczelny osobiście udekorował sztandary tych jednostek orderem Virtuti Militari. Naczelnik Państwa odwiedził nasze miasto 10 IX 1920 r. W okresie międzywojennym Piłsudski często przejeżdżał przez Białą w drodze do Brześcia i innych miejscowości na Kresach.

Biała Podlaska była szóstym miastem w Polsce, które obdarzyło Naczelnika Państwa Honorowym Obywatelstwem. Cieszę się z inicjatywy dr Szczepana Kalinowskiego, aby w 90 rocznicę podjęcia uchwały Rady Miejskiej umieścić na gmachu Urzędu Miasta pamiątkową tablicę. Będzie ona przypominała postać Marszałka Józefa Piłsudskiego gościom i mieszkańcom naszego miasta. Sz. Kalinowski od ponad 25 lat przybliża postać Naczelnego Wodza lokalnej społeczności, organizując z własnych bogatych zbiorów wystawy o charakterze oświatowym i wygłaszając liczne prelekcje. Od początku aktywnie włączył się w organizację Marszów Szlakiem Legionów po Podlasiu. O skali zaangażowania, świadczy program Roku Honorowego Obywatela w Białej Podlaskiej, wszystkie wykłady, wystawy, konkursy, wydawnictwa pamiątkowe, rajd rowerowy studentów ZWWF są realizowane osobiście lub przy wydatnej pomocy Sz. Kalinowskiego. Honorowemu Obywatelowi naszego miasta poświęcił liczne publikacje oraz pracę doktorską „Mit Józefa Piłsudskiego na Południowym Podlasiu 1918-1939”. Źródłowe badania zostały wykorzystane do przygotowania popularnego wydawnictwa, które towarzyszy wystawie eksponowanej w Muzeum Południowego Podlasia. W realizację programu są zaangażowane liczne instytucje: UM, MPP, Gimnazjum im. J. Piłsudskiego, ZWWF, instytucje kultury. Wszystkim za tę pożyteczną pracę serdecznie dziękuję.

Jestem przekonany, że realizacja bogatego programu Roku Honorowego Obywatela Białej Podlaskiej będzie znakomitą lekcją edukacji patriotycznej, przede wszystkim najmłodszego pokolenia naszego miasta.

Prezydent Andrzej Czapski

LEGIONY NA PODLASIU

Chłopczy! Naprzód! Na śmierć, czy na życie, na zwycięstwo czy na klęskę – idźcie czynem wojennym budzić Polskę do zmartwychwstania!

[J. Piłsudski 5 VIII 1915 Ożarów k/Lubartowa]

W przeddzień wymarszu na wojnę 6 VIII 1914 r. Komendant J. Piłsudski pisał w rozkazie: *Żołnierze! Spotkał Was zaszczyt niezmierny, że pierwsi pójdziecie do Królestwa i przystąpicie granicę rosyjskiego zaboru.* W tej elitarnej grupie znalazł się Stanisław Tessaro „Zosik” z Białej Podl. Był uczestnikiem strajku szkolnego w 1905 r. Zmuszony opuścić rodzinne miasto, skończył szkołę w Warszawie, a studia we Lwowie. Tam związał się z ruchem niepodległościowym. W 1920 dowodził brygadą, potem służył w KOP i jako generał dowodził Okręgiem Korpusu Przemyśl. Jego brat, Jan Piotr Tessaro, jako kapral 3 szwadronu 1 pułku ułanów, zginął w bitwie pod Kozinkiem 23 V 1915 r.

W Królestwie, wbrew oczekiwaniom Piłsudskiego, po wybuchu wojny społeczeństwo nie stanęło na pozycjach antyrosyjskich. Nastroje uległy zmianie w maju 1915 r., kiedy rozpoczął się odwrót Rosjan z ziem polskich. Dowództwo rosyjskie powzięło zbrodniczą myśl niszczenia w odwrocie całego kraju tak, aby postępujące wojska niemieckie i austriackie zastały, podobnie jak armia napoleońska przed stu laty, spaloną ziemię.

Mieszkańcy Białej, w obawie aby nie spotkał ich los podobny do losu chłopów, całymi dzielnicami uciekali do okolicznych lasów. Ludność z terenu powiatu mieszkająca w promieniu 27 km od twierdzy brzeskiej była przez Moskali przymusowo ewakuowana do Rosji. Przed deportacją broniła się m.in. drobna szlachta z Tucznaj, Huszczy i Wissek uciekając do lasów. Wywożono biblioteki, archiwa, zbiory naukowe m.in. byłej Akademii Białskiej i gimnazjum. Podpalono największy zakład przemysłowy w Białej, fabrykę Raabego. Podobny los spotkał most na Krznie i stację kolejową. Taka postawa radykalnie zmieniła stosunek Podlasiaków do Rosjan i łatwo przerodziła się w uczucia sympatii i pomocy Legionistom. Po wkroczeniu formacji Legionów na Podlasie przeszły one do rezerwy na dłuższy czas. Miesięczne walki na Lubelszczyźnie dały się bowiem mocno we znaki ludziom i koniom.

[illegible]

Po zajęciu Warszawy 5 VIII 1915 roku przez Niemców i milczeniu państw centralnych co do problemu niepodległości Polski J. Piłsudski wstrzymał nabór do Legionów. Wyjątek uczyniono dla warszawskiego Batalionu POW pod dowództwem T. Żulińskiego. 22 VIII 1915 r. 330 młodych peowiaków wyruszyło z Warszawy na Podlasie. Podczas marszu 26 sierpnia do batalionu dołączyły dwa plutony POW z Siedlec pod dowództwem Józefa Korczaka „Piotra” oraz kilku ochotników z Łukowa, w którym władze miasta ofiarowały krowę i 500 funtów chleba. Następnego dnia w Międzyrzeczu ofiarowano konserwy kawowe, papierosy i 350 funtów chleba. Wspomnieli marsz do Legionów W. Jędrzejewicz:

Nocujemy w Sławacinku, 4 km przed Białą. Wieś na pół spalona, prawosławni poszli z Moskalami, pozostali unicy, którzy nas serdecznie witają. Jeden z chłopów opowiadał: Kottuny i antychrysty zmykały aż się kurzyło. A ja mam, proszę panów, jedną rzecz pamiątkową, co już 150 lat ma, a przez 40 lat jest w ukryciu. To obraz św. Józafata. Dawniej trza go było chować głęboko, teraz panowie tu przyszli, a potem Niemcy pójda, to trzeba go będzie wydostać i powiesić. O! Moskale tu nie wrócą.

Do maszerującego przez nasz region Batalionu Warszawskiego dołączali Podlasiacy. Z Białej Podlaskiej: Kazimierz Betley, (1897–1919), członek Młodzieży Narodowej, harcerz, peowiak, ranny 27 IX 1919 roku pod Dyneburgiem, zmarł cztery dni później w Wilnie. Wcześniej z ruchem niepodległościowym w Galicji związali się: Stanisław i Jan Tessaro z Białej Podl. Z Podlasia pochodzili legioniści: Marian Ewald Drobik (1898–1944?) ur. w Komarówce, od 1907 uczeń gimnazjum w Siedlcach, Franciszek Kolbasz, Julian Pękala, Mikołaj Ostapowicz, Michał Męczyński-Madej, Aleksander Borkowski z Kąkolewnicy, Kazimierz Klepacki z Radzyna Podl., Zygmunt Tarkowski „Czechna” z Rzeczycy k/ Międzyrzecza. Do Legionów Polskich zgłosił się jeniec z armii rosyjskiej- Eugeniusz Szucki z Nepli nad Bugiem.

Najobszerniej swój pobyt na Podlasiu opisał w swoim dzienniku arystokrata A. Krasicki – oficer sztabowy Komendy Legionów. Dziennik hrabiego jest znakomitym dokumentem epoki: *Jadę na Białą. Po drodze spalone wsie, folwarki, w polu pustki, tylko krzyże widnieją na horyzoncie, których jest tu bardzo dużo, unickie, prawosławne i tolerancyjne.[...] Biała Radziwiłłowska, dość duże miasto, nie spalone ale opustoszałe. Kościół stary, na facjacie rok 1525, ale odnowiony zewnątrz. Wewnątrz ładne stare ołtarze i jedna kaplica. Zajeżdżam przed administrację dóbr, z zamku radziwiłłowskiego została tylko baszta i kawałek muru z bramą wjazdową, bardzo ładną renesansową z ozdobami i herbami. [A. Krasicki, Dziennik z kampanii rosyjskiej 1914–1916]*

T. Kasprzycki – ostatni Minister Spraw Wojskowych II Rzeczypospolitej – jako kapitan w Sztapie I Brygady w swoim dzienniku 15 sierpnia odnotował: *Szóstka – Żerocin, w nocy nieprzyjacieli odszedł. Zmiana kierunku pościgu, znów na północ między Międzyrzeczem i Białą. Legiony w rezerwie, nocują w Żerocinie. Nastrój ludności nadzwyczaj dobry, długie, poważne, często wzruszające rozmowy o przeszłości, prześladowaniach – Pratulin, Drelów, o tym co idzie. Patriotyzm*

zagrodowej szlachty, rodzin unickich. Napływa ochotnik. We dworze żerocińskim 16 VIII 1915 roku obchodzono pierwszą rocznicę powstania Legionów z udziałem delegatów Naczelnego Komitetu Narodowego – hr. L. M. Morstina, M. Sokolnickiego, T. Starzewskiego. Świąteczny nastrój popsuta wiadomość o śmierci literata – legionisty Jerzego Żuławskiego, autora m. in. wiersza „Do moich synów!”

Sycyna była kolejną miejscowością, gdzie kwaterował Sztab I Brygady. Zapis w dzienniku A. Krasickiego z 16 sierpnia: „Dojeżdżamy do wsi Sycyna, tuż obok Woronca, księcia Mirskiego. Widać zgłiszcza spalonego folwarku i browaru, pałac podobno stoi. Tu nadchodzą meldunki, że Moskale pozycje nad Klukawką (Klukówką – SK) opuścili. Wsie te nie są spalone, ludność została tylko katolicka. Starzy unicy bardzo chętnie nawiązują rozmowę i opowiadają swoje przeżycia ucisku za wiarę. Tu opowiadał jeden swoje podróże z dziećmi do Częstochowy i do Jaworzna koło Oświęcimia, gdzie dzieci ochrzcił, inna kobieta chodziła w tym celu do Leżajska. Wszyscy cieszą się bardzo, że Moskale poszli. Ruszamy dalej... do wsi Sitnik. Wieś należy do Banku Ziemińskiego. Jest to bardzo porządny, ma kancelarię gminną przeznaczony dom, gdzie kwaterują sztab i nasza menaża”. Front Moskali został przełamany pod Leśną, gdzie był dawniej klasztor Paulinów, obecnie monastyr prawosławny i siedziba krzewicieli prawosławia na Podlasiu. ... Dziś zajęto Białą, dochodzą też wiadomości, że Siedlce zajęte.

W innym nastroju opisywał A. Strug wizytę w Leśnej pod datą 21 VIII 1915 r.: *Tu jest ów znany klasztor i fabryka prawosławia na całe Podlasie, założona przy naszym starodawnym kościele, przerobionym na cerkiew... Na nasze nieszczęście znaleźliśmy baryłkę gorzałki, zostawioną przez mniszki. Gorzała była diabelnie wojenna na denaturacie. Wielu jej spróbowało i ja też. Całe życie będę ją pamiętał. Zemściły się mniszki na nieprzyjacielu.*

W sierpniu 1915 roku żołnierze Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego maszerowali polnymi drogami przez podlaskie miejscowości zamieszkałe przez dawnych unitów. Szerokim echem wśród ludności polskiej odbiły się uroczystości religijno-patriotyczne w Drelowie i Leśnej, przywracające katolikom zabrane kościoły przez carat. Wszyscy Legioniści, którzy zostawili pisane świadectwa swego pobytu na Podlasiu wspominają niezwykle miłe i radosne, nieraz entuzjastyczne powitanie pierwszych żołnierzy z orzełkiem na czapce od czasów walki ks. Stanisława Brzóska. Żołnierz polski przyniósł nadzieję na wolność ziemi umęczonych unitów. Pobyt Legionów Polskich na Podlasiu był wydarzeniem niezwykle doniosłym w dziejach tego regionu. Przyczynił się bowiem do ukształtowania polskiej świadomości narodowej i zwiększenia poparcia programu J. Piłsudskiego, walki o niepodległą i suwerenną Rzeczpospolitą.

POW NA PODLASIU

Dążenia niepodległościowe obozu piłsudczykowski po wybuchu I wojny światowej, na terenie zaboru rosyjskiego reprezentowała Polska Organizacja Wojskowa. Do realizacji zadań dywersyjnych powołano Oddział Lotny Wojsk Polskich. W naszym regionie sukcesem zakończyła się akcja pod Białą Podl. 8 maja 1914 r. wysadzono most kolejowy na rzece Rudce.

3 maja 1916 r. Obwód Bialski POW otrzymał sztandar z rąk działacza niepodległościowego, Wiktora Walewskiego. Wręczając go chorążemu Julianowi Abramowiczowi, powiedział: *W Wasze ręce oddaję ten sztandar, wywalczyć wolną i niepodległą Polskę.*

Nieoczekiwanie ponad dwustu legionistów z II Brygady pojawiło się w Białej Podl., gdzie zostali internowani przez Niemców w okresie 15 V – 30 VI 1918 r. Legioniści zostali wzięci do niewoli w bitwie pod Rarańczą 16 II 1918 r. i potem w bitwie pod Kaniowem 11 V 1918 r., za próbę przejścia frontu na znak protestu po oddaniu Chełmszczyzny i Podlasia Ukraińcom po pokoju brzeskim. Groził im sąd polowy i kara śmierci. Uwięzionymi zaopiekował się oddział POW w Białej Podl. Zorganizowano potajemnie stały dopływ korespondencji z kraju do obozu, udzielono pomocy finansowej uwięzionym, dostarczano żywność, prasę i książki. Pomimo potrójnych drutów powiacy uwolnili z niewoli 40 oficerów, dostarczając im ubrań i dokumentów. Władze niemieckie przeniosły internowanych do Brześcia, ale i tam POW potrafiła dostarczyć żywność.

Zbliżał się czas rozbrajania okupantów. Wojska niemieckie z twierdzy brzeskiej, chcąc sobie zapewnić bezpieczny odwrót do domu, pragnęły utrzymać w swych rękach linie kolejowe. Huzarzy Gwardii 11 XI 1918 r. zajęli Białą Podl., a 16 XI w Międzyrzeczu, gdzie słabo wyszkoleni żołnierze sierż. Ignacego Zowczaka zostali okrążeni w pałacu Potockich i zabici. Piłsudski omawiał sytuację na Podlasiu na posiedzeniu Rady Ministrów 20 XII 1918 r. Problem ten przedstawił następnego dnia posłowi hr. Harremu Kesslerowi, tuż po złożeniu listów uwierzytelniających. Naczelnik Państwa 11 XII przyjął delegację z Podlasia skarżącą się na postępowanie wojsk niemieckich i zapewnił ją, że o tej ziemi pamięta, gdy tylko będzie mógł, stanie w jej obronie. Aby to przybliżyć, radził wstępować do wojska.

Na początku listopada 1918 r. mjr Jerzy Aleksander Narbut-Łuczyński dysponując niewielkim oddziałem Polskich Sił Zbrojnych zajął twierdzę

w Dęblinie i zaczął formować 4 pułk piechoty, który od 7 XII został przemianowany na 34 pp. W ostatnim dniu roku 1918 pułk wyruszył z Dęblina do Białej Podl. z zadaniem osłony linii demarkacyjnej z wojskami Ober-Ostu. Na Podlasiu oddział został wzmocniony peowiakami, m.in. kompanią piechoty zorganizowaną przez por. Władysława Pazderskiego w Międzyrzecu Podl. Umęczony Międzyrzec był wolny 18 XII, Biała dopiero 31 XII a Janów Podl. 1 I 1919 r. Sztab Generalny w Warszawie 4 I 1919 r. utworzył specjalną grupę dla ochrony Podlasia i powierzył jej dowództwo gen. Antoniemu Listowskiemu.

Wódz Naczelny J. Piłsudski w dowództwie Grupy Podlaskiej w roku 1919

Kiedy 4 II 1919 r. pojawiły się pogłoski, że Niemcy chcą oddać Brześć Ukraińcom, zdecydowano się zaatakować wrogów w nocy z 5 na 6 II pod Kobylanami. Chrząst bojowy 34 pp zakończył się śmiercią 12 żołnierzy. Ludność Białej Podl. urządziła poległym wspaniały pogrzeb, a w 1925 r. na cmentarzu postawiono pomnik. Mimo porażki naszych wojsk, zawarto umowę z Niemcami o opuszczenie Terespoła 9 lutego, a 11 II 1919 r. odzyskano twierdzę i miasto Brześć.

Dzięki działaniom dyplomatycznym, wytrwałym negocjacjom, wspartym ciągle wzmagającym się naciskiem naszych wojsk zakończyło się wyzwolenie Południowego Podlasia. Był to ogromny, choć niedoceniany, sukces polskich władz na czele z Naczelnikiem Państwa i Wodzem Naczelny – Józefem Piłsudskim.

Podlasie wniosło wielki wkład w odzyskanie niepodległości. Stało się to dzięki obywatelskiej postawie mieszkańców, do czego przyczyniło się podniesienie świadomości narodowej. W tych przełomowych chwilach zebrano żniwo wieloletniej pracy inteligencji, duchowieństwa, działaczy oświatowych i politycznych, przede wszystkim ruchu ludowego, narodowego oraz PPS i jej niepodległościowej idei.

CUD NAD WISŁĄ

„Cud nad Wisłą” i zwycięstwo nad Armią Czerwoną to ważna data w naszej historii. Było to wielkie zwycięstwo wojsk polskich, tak wielkie, że nie dało się tego wytłumaczyć w sposób czysto naturalny i dlatego nazwane zostało „Cudem nad Wisłą”. Była to wielka bitwa historyczna o naszą i waszą wolność, naszą i Europy. Myślmy o żołnierzach, o oficerach, myślmy o wielkim wodzu Marszałku Józefie Piłsudskim, o wszystkich, którym zawdzięczamy to zwycięstwo. Poległych polecamy miłosierdziu Bożemu.

[Jan Paweł II]

Zagrożenie ze strony Armii Czerwonej spowodowało konsolidację patriotycznej części społeczeństwa Podlasia. 9 VII 1920 r. powstał Wojewódzki Komitet Obrony Narodowej w Lublinie z oddziałami w powiatach i gminach. Na wiec patriotyczny w Białej Podl. 26 VII przybyło ok. 3000 osób.

Na czele KON w Białej Podl. stanął prokurator Wacław Tuz. Ich działalność spotkała się z poparciem Kościoła, zdecydowanej większości rolników oraz środowisk robotniczych związanych z PPS. Już 9 lipca bp podlaski H. Przeździecki zobowiązał księży proboszczów do przeczytania z ambon odezwy do narodu Wodza Naczelnego J. Piłsudskiego. KON wzywał do werbunku ochotników do wojska oraz przeciwdziałał nastrojom defetystycznym. Na front poszło 40 uczniów bialskiego gimnazjum. Liczba uchylających się od poboru do wojska nie przekraczała 1% ogółu powołanych. Wśród uchylających się od poboru przeważali Żydzi. Na podniesienie ducha, tuż przed decydującym bojem o niepodległość, miała pomóc szeroka akcja propagandowa, w ramach której kolportowano plakaty i wydany w nakładzie 75 tys. portret Naczelnika Państwa i Wodza Naczelnego J. Piłsudskiego.

Po utracie 2 VIII 1920 r. Brześcia, Grupa Poleska pod dowództwem gen. Władysława Sikorskiego broniła do 6 VIII linii Bugu od Konstantynowa do Kodnia. Ofiarnie mostu na Bugu w Terespolu bronił 64 Grudziądzki Pułk Piechoty. Na północ od tej miejscowości walczył 66 Kaszubski Pułk Piechoty, a na południu dwie brygady strzelców podhalańskich, które stoczyły kilka potyczek na bagnety. Następnego dnia 8 Dywizja Strzelecka nieprzyjaciela, sforsowała Bug pod Pratulinem i zagroziła Białej.

3 VIII 1920 r. front przebiegał wzdłuż rzeki Klukówki, kilka kilometrów od miasta. Gen. Sikorski rozkazał dowódcy batalionu zapasowego 34 pp por. Janowi Sokołowskiemu powstrzymanie wroga. Nacierające oddziały Armii Czerwonej na Białą, udało się powstrzymać na linii Cicibór - Kozuła dzięki skutecznemu ostrzałowi wroga przez karabiny maszynowe i baterię alarmową 9 pap. Do wieczora udało się bolszewików odrzucić za Bug.

Zapomniana dziś bitwa nad Bugiem, miała doniosłe znaczenie strategiczne. Zatrzymała ona zwycięski marsz Armii Czerwonej ku Warszawie w okresie 29 VII- 8 VIII. Naczelný Wódz WP miał dziesięć dni na przegrupowanie wojsk i stworzenie odwodów, a więc na przygotowanie decydującego uderzenia. Główne zadanie w manewrze znad Wieprza wykonywała 4 Armia gen. Leonarda Skierskiego. Zdecydowano, że 1 Dywizja Piechoty Legionów przemieszczać się będzie po osi Międzyrzec- Łosice- Drohiczyn, tak by do 18 VIII opanować przeprawę na Bugu. 3 DP Leg. po zniszczeniu w rejonie Włodawy w dniu 17 VIII głównych sił 58 Dyw. Strzeleckiej ruszyła wzdłuż Bugu na Sławatycze. 1 DP Legionów zajęła o godz. 15.00 Białą Podlaską zabierając tabory 171 Brygady Strzelców.

Wódz Naczelný WP J. Piłsudski wspominał dzień 17 sierpnia 1920 r.: *Straż przednia górskiej dywizji zatrzymała się na pół drogi pomiędzy Łukowem a Siedlcami. Kazałem zaraz prowadzić dalej atak na Siedlce, licząc, że może w tym centralnym punkcie znajdę jakieś rozwiązanie tajemnicy Grupy Mozyrskiej. Dalej ze wschodu wiedziałem, że 1 Dywizja Legionowa, wyprzedzając wszystkich, strażami przednimi osiągnęła już Białą i Międzyrzec, jeszcze dalej zatrzymana w biegu 3 Dywizja Legionowa rozbiła 58 Dywizję sowiecką i szła, prąc ją przed sobą, ku Włodawie i Brześciowi. /.../ Wydawało mi się, że jestem gdzieś we śnie, w świecie zaczarowanej bajki.*

W czasie walk o nasze miasto zginął dowódca 2 batalionu 5 pułku piechoty Legionów por. Feliks Kotarba.

Wkrótce działania wojenne na Podlasiu zakończyły się. W regionie nie było rodziny, która nie byłaby zaangażowana w wydarzenia tych dni. W bitwie między Wisłą a Narwią i Bugiem zostały przekreślone bolszewickie plany sowietyzacji Polski i Europy.

Pocztówka wydana przez Siedlecki Klub Kolekcjonerów

Dowodem uznania Piłsudskiego dla wkładu Podlasiaków w dzieło odzyskania niepodległości była wizyta we wrześniu 1920 r. w Białej Podl. i odznaczenie twórcy i dowódcy 34 pp pułk. Aleksandra Narbut-Łuczyńskiego. Monografista bialskiego pułku J. Wroczyński zanotował: *Wódz Naczelny, Marszałek Józef Piłsudski, przejeżdżając przez Białą Podlaską, podczas krótkiego postoju pociągu na stacji kolejowej nadał pierwsze ordery Virtuti Militari V klasy najbardziej zasłużonym oficerom i szeregowym pułku. Byli to: pułkownik Łuczyński, porucznik Kazimierz Galiński i sierżant Jerzy Dębowski.*

3 IX 1920 r. Wódz Naczelny udał się z Lublina na Front Południowy, po drodze dokonał w Chełmie przeglądu m.in. pułków 9 Podlaskiej DP. Krzyżami Virtuti Militari zostali odznaczeni m.in. dowódcy 15, 22 i 35 pp oraz dowódca 3 baterii 9 pap. Przed frontem 9 DP został udekorowany krzyżem VM V klasy gen. W. Sikorski.

Piłsudski odbiera defiladę na polach pod Łazdunami, po dekoracji sztandarów jednostek 9 DP orderami VM (pocztówka wydana przez Siedlecki Klub Kolekcjonerów i Muzeum Regionalne w Siedlcach)

Bojowe zasługi podlaskich jednostek 9 DP znalazły uznanie Marszałka Józefa Piłsudskiego. Wódz Naczelny 4 XII 1920 r. pod Łazdunami koło Iwja, w asyście gen. E. Rydza-Śmigłego osobiście udekorował krzyżami orderu Virtuti Militari sztandary 15 pp, 22 pp, 34 pp oraz trąbki 9 pap i 9 pac. Marszałek J. Piłsudski w swoim okolicznościowym przemówieniu z najwyższym uznaniem mówił o bojowych zasługach żołnierzy 9 DP i podkreślił fakt, że podlaska dywizja jest jedną z trzech w Wojsku Polskim, której wszystkie pułki zasłużyły na najwyższe odznaczenie.

HONOROWE OBYWATELSTWO DLA WODZA NACZELNEGO I NACZELNIKA PAŃSTWA

Zakopane było pierwszym miastem, które już we wrześniu 1916 r. zadeklarowało obdarzenie J. Piłsudskiego honorowym obywatelstwem, ale w wolnej Polsce. Do wykonania tej uchwały ostatecznie doszło na kilka miesięcy przed śmiercią Marszałka – 28 IX 1934 r. Aresztowanie Komendanta przez Niemców 22 VII 1917 r. wywołało falę oburzenia w społeczeństwie polskim. Trzy dni później Tarnów nadał Piłsudskiemu, jako drugie po Nowym Sączu miasto polskie – honorowe obywatelstwo. Warszawa zamierzała tę godność nadać Brygadierowi 6 VIII 1917 r. Niemcy zagrozili likwidacją samorządu i osadzeniem radnych w jenieckim obozie. Ostatecznie do nadania pierwszego honorowego obywatelstwa przez aklamację w wolnej Polsce doszło 12 XI 1918 r. podczas posiedzenia Rady Miejskiej Warszawy. Po Białymstoku (19 XI 1919 r.) i Radomsku (31 I 1920), kolejnym miastem, które obdarzyło Marszałka honorowym obywatelstwem, była Biała Podlaska.

Podczas posiedzenia członków Magistratu w dniu 12 kwietnia 1920 r. w składzie: burmistrz Zenobiusz Borkowski oraz ławnicy Antoni Kroszczyński, K. Lubaszewski i Israel Bialer postanowiono: *Naczelnika Kraju p. Józefa Piłsudskiego wybrać honorowym Obywatelem i Radnym m. Białej Podlaskiej w pamięć jego zasług dla Kraju. Stosowną uchwałę podjęła Rada Miasta 20 IV 1920 r. Podczas posiedzenia przewodniczący Rady zgłosił wniosek wyboru Naczelnika Kraju Józefa Piłsudskiego, prosząc Radę, by nadała Mu honorowy tytuł Obywatela i Radnego miasta Białej w nagrodę jego zasług dla dobra Państwa poniesionych. Przez głosowanie jawne Rada 15. głosami wypowiada się za wnioskiem. Radnych pięciu powstrzymuje się od głosowania.*

r. BIAŁEJ

gub. Siedleckiej

№ 3819.

z 6. maja 1920.

Kochany Naczelniku!

*znając już oddawna Twoją pracę,
pełną poświęcenia dla Ojczyzny, znając
wiele szlachetną i czystą duszę Twoją,
znając w bohaterskiej pierśi Twojej
serce pełne miłości bliźniego i
wrażliwe na niedolę ludzką, żąga-
m. Białej Podlaskiej nie mógł
śmierci ukrywać ci wielkiej jak-
dla Ciebie Naczelniku mamy.*

*Toteż na posiedzeniu Rady dnia
20 kwietnia bieżącego 1920 roku, Rada
Miejscowa jednomyślnie zaprasza i
wybiera Naczelnika Kraju
Józefa Piłsudskiego
honorowym Obywatelom i Radnym
m. Białej Podlaskiej.*

*Prosimy gorąco o taskawne przy-
jęcie tego wyrazu naszego dla
Ciebie Naczelniku oddania
ci i miłości.*

Burmistrz

Z. Borkowski

Sekretarz

[Signature]

Pismo z 6 V 1920 r. Z. Borkowskiego - Burmistrza Białej do Naczelnika Państwa
(dokument ze zbiorów AAN w Warszawie)

Podczas krótkiego pobytu Marszałka na dworcu kolejowym w Białej Podl. 10 IX 1920 r. nie doszło do wręczenia Naczelnikowi Państwa i Wodzowi Naczelnemu dyplomu. Do sprawy Zarząd Magistratu wrócił 14 VII 1923 r., kiedy to w punkcie 13 posiedzenia postanowiono sporządzić dyplom obywatelstwa honorowego i honorowego członka Rady miejskiej byłemu naczelnikowi Państwa Józefowi Piłsudskiemu, jako wyraz zaszczytu dla miasta spowodowanego przyjęciem tej godności i wręczyć dyplom wraz z grupą fotograficzną Rady miejskiej przez członków Magistratu i osób którzy zechcą pojechać na ochotnika na swój koszt, jak to czynią członkowie Magistratu. Zarząd Magistratu do tej sprawy wrócił na posiedzeniu 7 I 1925 w punkcie 6. – informując, że uchwała z 14 VII 1923 r. została zatwierdzona przez Wydział Powiatowy Sejmiku, ale: wskutek niewykonania tego dotychczas, postanowiono to wykonać w czasie najbliższym z udziałem członków Magistratu i obywateli m. Białej, którzy by chcieli jechać w delegacji na swój koszt. Jednocześnie postanowiono wysłać zaproszenia Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu na posiedzenia Rady miejskiej jako jej honorowemu członkowi.

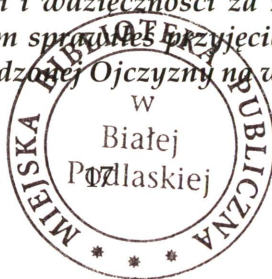
Ostatecznie 31 stycznia 1925 r. został wręczony w Sulejówku Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu przez burmistrza Zenobiusza Borkowskiego, w towarzystwie zastępcy Hieronima Skrzyńskiego, radnego miejskiego sędziego Ryszarda Kocha z udziałem senatora Stanisława Osińskiego, dyplom honorowego obywatela m. Białej Podlaskiej i honorowego dożywotniego członka Rady Miejskiej, nadany przez Radę Miejską. Podczas kwerendy archiwalnej nie udało się znaleźć oryginalnego dyplomu. Treść znamy dzięki relacjom z tego wydarzenia prasy warszawskiej.

OD RADY MIEJSKIEJ POWIATOWEGO MIASTA BIAŁEJ PODLASKIEJ

Honorowemu dożywotniemu Członkowi Rady Miejskiej i Honorowemu Obywatelowi tegoż miasta nadany uchwałą dnia 20 kwietnia 1920 r. Najdostojniejszemu mężowi Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu.

Najdostojniejszy Panie Marszałku!

Pomni Twych wielkich zasług odrodzenia naszej Ojczyzny zorganizowania walecznej Armii i ustalenia granic Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej, wyrażając Tobie Panie Marszałku najwyższą Cześć i największe uznanie za Twą pracę dla dobra naszej Ojczyzny płynącą z wielkiego Twego serca i najszlachetniejszej duszy wielkiego męża stanu i najdzielniejszego człowieka, składamy niniejszy dyplom Honorowy dożywotniego Członka Rady Miejskiej i Honorowego Obywatela powiatowego miasta Białej Podlaskiej, stolicy męczzonego Podlasia, w dowód największej dla Ciebie naszej, Panie Marszałku, czci i wdzięczności za zaszczyt, jakim nas obdarzyłeś i szczęście, jakie nam sprawiłeś przyjęciem tej godności, co pragniemy w historii naszej odrodzonej Ojczyzny na wieczne czasy tym aktem upamiętnić.

Życzymy Tobie, Najdostojniejszy Panie Marszałku na długie lata zdrowia i siły, byś mógł w dalszym ciągu nieugięcie i wytrwale pracować po tej samej linii miłości Ojczyzny i bliźnich, najlepszy nasz Obywatelu.

Burmistrz (-) Z. Borkowski

Zastępca (-) H. Skrzyński

Ławnicy: (-) W. Walewski, S. Kahan, dr K. Świątek

Po powrocie delegacji władz miasta podczas posiedzenia Rady Miejskiej 10 II 1925 r. zarzucano burmistrzowi, który jednocześnie pełnił funkcję przewodniczącego Rady, że nie zwołał posiedzenia 30 stycznia celem wyboru delegatów dla doręczenia Marszałkowi Piłsudskiemu dyplomu. Z. Borkowski na ten zarzut odpowiedział: *Odnosnie zaś wyboru delegacji do marszałka Piłsudskiego, to sprawa ta nie należy do kompetencji Rady, bowiem Magistrat w danym wypadku wykonał tylko uchwałę poprzedniej Rady, wybór delegacji był całkiem zbyteczny a to dla uniknięcia wydatków z kasy miejskiej na diety dla tychże tym bardziej, że sprawa ta nie należy do spraw gospodarczych i nie może obciążać kasy miejskiej. Magistrat zaś spełniając swój obowiązek pojechał na własny koszt i wezwał p.p. Radnych a także i niektórych Obywateli tutejszych do wzięcia udziału przy wręczaniu dyplomu, wreszcie oświadczył, że zwołanie Rady na dzień 30-go stycznia r. b. było nie możliwe, bowiem tego dnia wypadł wyjazd do Sulejówka, by tam zdążyć na umówiony wcześniej dzień wręczenia dyplomu dnia 31-go stycznia r. b. Dzień wcześniej, to jest 9 II 1925 r. podczas posiedzenia Zarządu Magistratu: przyjęto do wiadomości i dla zakomunikowania Radzie podziękowania Marszałka Kraju Józefa Piłsudskiego za wręczenie dyplomu obywatelskiego i członka dożywotniego Rady miejskiej oraz grupy fotograficznej pierwszej Rady z wyborów i pierwszej z nominacji.*

GDY WÓDZ ODCHODZIŁ W WIECZNOŚĆ

Dał Polsce wolność, granice, moc i szacunek

[Prezydent Ignacy Mościcki]

Dekoracja siedziby władz miejskich 13 maja 1935 r.

Rada Miejska Białej Podl. po śmierci Marszałka, odbyła 14 maja nadzwyczajne posiedzenie z udziałem starosty, dowódcy 34 pp, duchowieństwa oraz licznych przedstawicieli organizacji społecznych i urzędów. Uroczyste posiedzenie zwołał burmistrz inż. A. Walawski, jednocząc się ze społeczeństwem w głębokim żalu i smutku oraz celem uczczenia pamięci Józefa Piłsudskiego – Honorowego Obywatela i członka białskiej Rady Miejskiej. Wysłano depesze kondolencyjne do Prezydenta RP profesora Ignacego Mościckiego, pani Marszałkowej Aleksandry Piłsudskiej i prezesa Rady Ministrów Walerego Śławka. Na koniec podjęto uchwałę o powołaniu Obywatelskiego Komitetu Budowy Szkoły Powszechnej – Pomnika w Białej Podlaskiej im. Marszałka Piłsudskiego i z budżetu wyasygnowano na ten cel 5000 zł oraz 300 zł na budowę kopca w Krakowie.

Zarząd Miasta wezwał wszystkich właścicieli sklepów handlujących radiami, aby wystawili aparaty na zewnątrz umożliwiając mieszkańcom wysłuchanie sprawozdań radiowych z uroczystości żałobnych. Dzieci szkół powszechnych niezwłocznie zostały zaopatrzone w opaski żałobne, urządzono uroczyste akademie żałobne oraz nabożeństwa. Na ręce starosty składali kondolencje przedstawiciele urzędów: burmistrzowie Białej i Tere-spola, Urząd Skarbowy, wójtowie wszystkich gmin, UP-T; wojska, organizacji: BBWR, Legion Młodych, ZS, PCK, OSP, FPZOO, Palestra Adwokacka, Związki Kombatantów; przedsiębiorstw: PWS oraz Fabryka sztyftów i kopyt Raabego, cechów; mniejszości narodowych i związków religijnych: Zarządu Gminy Wyznaniowej Żydowskiej, kupcy żydowscy, Organizacja Syjonistyczna, Towarzystwo Tarbut, parafia prawosławna i przedstawiciele ukraińskiej emigracji politycznej oraz redakcja „Głosu Społecznego”. W Podlaskiej Wytwórni Samolotów 15 maja odbyła się uroczysta akademie dla robotników w czasie której okolicznościowe przemówienie wygłosił inż. L. Sakowicz.

*Warta honorowa przy symbolicznym pomniku
J. Piłsudskiego na Pl. Wolności*

Na Placu Wolności w Białej Podl. Pomnik Odrodzenia został udekorowany zielenią spowitą krepą oraz portretem Wodza. Wieczorem przed Pomnikiem zapalono znicze jako symbol niewygasłej pamięci Tego, który przekazał narodowi w testamencie dziedzictwo myśli o honor i potęgę państwa naszego, honorową służbę wartowniczą pełniły oddziały ZS i PW, hufce szkolne, Legion Młodych. We wszystkich kościołach odbyły się żałobne nabożeństwa zamó-

wione przez Dowództwo Garnizonu, Radę i Zarząd Miasta, OSP, Związek Pracowników Samorządu i Skarbowców, Cechy Rzemieślnicze i Kupiectwo, modlono się w cerkwi i synagodze. W dniu pogrzebu, 18 maja na stadionie 34 pp polową mszę św. celebrował ks. kan. S. Ginalski, podniosłe kazanie wygłosił ks. prefekt Leśniowski. Po nabożeństwie przy licznie zgromadzonej ludności miasta i okolic, wojska, organizacji społecznych, przed symboliczną trumną na lawecie przemawiali ks. K. Światopełk-Mirski i inż. L. Sakowicz. W tym dniu o godzinie 17.45 syreny fabryczne przeciągłym jękiem ogłosiły miastu i jego mieszkańcom, że Zwłoki Wielkiego Wodza, Pierwszego Marszałka Polski złożone zostały w grobach królewskich na Wawelu. O godzinie 20. 45 przed ściągnięciem warty honorowej sprzed Pomnika Odrodzenia Ojczyzny na Placu Wolności przy tłumnie zebranej publiczności odbyło się uroczyste ślubowanie Związku Strzeleckiego, Straży Ogniowej i innych organizacji, że wiernie będą stać na straży dziedzictwa przekazanego przez Zmarłego Wodza całemu narodowi.

Burmistrz inż. A. Walawski ocenił „żałobny tydzień” swojego miasta: *W ciągu całego tygodnia od chwili otrzymania pierwszej wiadomości o zgonie, aż do momentu złożenia Zwłok na Wawelu, na mieście dało się zauważyć bardzo przynębiający nastrój; wszystkie latarnie spowite kirem, ludność w wielkim skupieniu i powadze odniosła się do uroczystości żałobnych biorąc przy tym gremialny udział w uroczystościach żałobnych, które wywarły niezatarte wspomnienie na mieszkańcach miasta Białej Podlaskiej.*

Bialska palestra 17 maja zwróciła się do Wydziału Zamiejscowego Sądu Okręgowego z prośbą: *Wobec głębokiej żałoby, w której pogrążony jest cały naród z racji odbywającego się pogrzebu Wodza Narodu, adwokatura bialska nie czując się na siłach wprowadzać spraw spornych w tej ciężkiej chwili powszechnego smutku, wnosi prośbę o odroczenie wszystkich spraw na inny termin.* Sąd przychylił się do wniosku palestry.

Związek Zawodowy Pracowników Samorządu Terytorialnego w Białej Podl. przeznaczył 150 zł na Kopiec w Krakowie. Na ten sam cel Koło Urzędników Skarbowych uchwaliło 50 zł oraz z dobrowolnych składek również 50 zł, dodatkowo opodatkowało się na budowę Szkoły – Pomnika w Białej Podl. w wysokości 0,5% od pborów przez trzy miesiące. Na Szkołę im. Piłsudskiego jednodniowe pobory od wszystkich członków uchwaliło Ognisko ZNP oraz 50 zł na łódź podwodną im. Marszałka. Rada Miejska Białej Podl. posiedzenie 3 VI 1935 r. rozpoczęła od uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego chwilą milczenia i po wyczerpaniu porządku obrad złożyła podziękowanie ZNP, Polskiemu Białemu Krzyżowi oraz Stowarzyszeniu Urzędników Skarbowych za przeznaczenie większych kwot pieniędzy na budowę Szkoły im. Piłsudskiego.

W BLASKU LEGENDY

Pomnik trwalszy nad spiz własnym żywotem wzniósł

[J. Tuwim „Aere Perennius”]

Wojsko w okresie II Rzeczypospolitej było instytucją, gdzie legenda Zwycięskiego Wodza była mocno zakorzeniona. W Białej Podl. jeszcze podczas trwającej wojny wdzięczne społeczeństwo miasta i regionu w dowód uznania i przywiązania ofiarowało sztandar 34 pp. Uroczystość odbyła się 10 IX 1920 r.(?) w obecności licznie zebranej ludności i gości: gen. L. Skierskiego – dowódcy 4 Armii, który reprezentował Naczelnego Wodza, gen. W. Falewicza z MSWojsk., gen. B. Babińskiego z DOK Lublin, gen. Reynala z Misji Francuskiej. W imieniu fundatorów sztandar dowódcy pułku majorowi Ludwikowi Bittnerowi wręczył starosta. Rodzicami chrzestnymi byli: Antoni Masalski – Prezes Sądu Okręgowego w Białej Podl. oraz Maria Kałuszyńska – przewodnicząca Koła Polek. To właśnie ten sztandar osobiście udekorował Wódz Naczelny 4 XII 1920 r. krzyżem VM za *wierną wytrwałą i niezłomną służbę bojową oraz niczym nieugięty hart ducha*. Odznakę pułkową 34 pp ustanowił w 1919 r. i w następnym roku artystycznie wykonany w złocie egzemplarz ofiarował *Pierwszemu Marszałkowi Polski, Józefowi Piłsudskiemu oraz organizatorowi i dowódcy pułku – pułkownikowi Łuczyńskiemu*. Pan Marszałek raczył przyjąć odznakę pułku, przez co stał się *pierwszym honorowym członkiem bratniego zespołu, posiadającym odznakę pułkową*.

W Zajezerzu koło Dębłina ma początek historia 9 pułku artylerii lekkiej, który oficjalnie został powołany 14 VI 1919 r. W sierpniu nowym garnizonem dla I dyonu i dowództwa 9 pap były koszary Piżycza w Białej Podl. Za męstwo w wojnie 1920 r. srebrnym krzyżem orderu wojennego Virtuti Militari V klasy Wódz Naczelny odznaczył trąbkę pułkową i 15 żołnierzy 9 pal.

W wyniku dyslokacji jednostek Biała Podl. miała dość duży garnizon wojskowy. W dniu św. Barbary 4 XII 1930 r. – patronki artylerii, w Białej Podl. odbyła się podniosła uroczystość patriotyczna. Z okazji X-lecia jednostki, 9 pap (w 1931 nazwę zmieniono na pal) otrzymał trąbkę pułkową ufundowaną przez społeczeństwo bialskie. Odznakę pułkową za zasługi dla 9 pap otrzymał Marszałek J. Piłsudski. W 1933 r. III dyon pal przybył z Berezy Kartuskiej do Białej Podl., natomiast I i II dyon udały się do nowego garnizonu w Siedlcach.

Wielkim przeżyciem dla żołnierzy była wiadomość o śmierci Marszałka. Na pogrzeb J. Piłsudskiego 15 maja 1935 r. wyjechała do Warszawy i Krakowa delegacja w składzie: dowódca pułku płk O. Kirzisch, 2 oficerów, 2 podoficerów i poczet honorowy z trąbką. W pogrzebie uczestniczył II batalion 34 pp. Podczas defilady 17 V 1935 r. na Polach Mokotowskich przed trumną Marszałka, na czele maszerowały pułki dywizji odznaczonych orderem VM, a więc obok Podlaskiej 9 Dywizji Piechoty: 1DP, 14 DP, 19 DP.

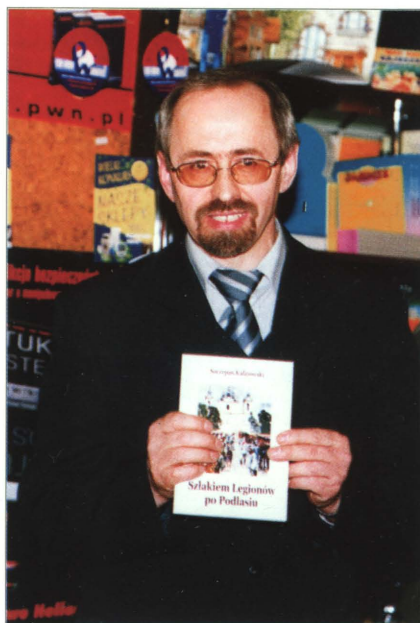
**BIAŁA PODLASKA
34 PUŁK PIECHOTY**

Pocztówka wydana przez Siedlecki Klub Kolekcjonerów

W Białej Podl. w roku jubileuszu XV-lecia odzyskania Niepodległości, z inicjatywy dowódcy pułku ppłk. Franciszka Grabowskiego powstał pomnik pamięci poległych żołnierzy 34 pp w latach 1918-1920. Pełnił on ważną rolę wychowawczą, był symbolem odrodzenia Ojczyzny wokół którego w uroczyste dni skupiali się żołnierze i społeczeństwo miasta. Był to monumentalny obelisk, składający się z trzech brył. Symbolizował zjednoczoną Polskę z trzech rozbiorów, która powstała dzięki bohaterskiej walce żołnierzy z Podlasia pod wodzą Marszałka Józefa Piłsudskiego. W dniu święta pułkowego 8 maja 1933 r. pomnik został uroczystie odsłonięty. Monument był wyrazem hołdu dla poległych na polu chwały żołnierzy i symbolem sławnej, bohaterskiej historii bojowej pułku. Dowodem uznania była dekoracja, o czym już wspomniano, przez Naczelnego Wodza krzyżem VM 4 XII 1920 roku sztandaru 34 pp. Dlatego na pomniku zostało umieszczone to najwyższe odznaczenie za dzielność żołnierską. Pomnik Niepodległości projektu inż. A. Zdaniewskiego wykonano pod kierunkiem senatora Jana Czerwińskiego, dyrektora PWS. Koszt obelisku – 14 tys. zł udało się pokryć z dochodów imprez, zbiórek ulicznych, list ofiarodawców różnych instytucji organizowanych przez szkoły, Rodzinę Wojskową, opodatkowania się kadry podoficerskiej i in.

*Biała Podl.- przed tablicą upamiętniającą
pobyt Naczelnika Państwa;
złożenie kwiatów 19 III 2010 r.
przez prezydenta Andrzeja Czapkiego,
J. Skolimowskiego ze Związku Piłsudczyków
oraz autora*

*Księgarnia Państwa Świątłowskich;
promocja w 2002 r. książki
„Szlakiem Legionów po Podlasiu”*

*Cmentarz katolicki w Białej Podlaskiej
- kwatera żołnierzy WP, poległych
w obronie miasta w 1920 r.*

*Pomnik Sybiraków
- rzeźba Jacka Spisackiego;
miejsce patriotycznych uroczystości,
podczas których wspomina się
m.in. pobyt Piłsudskiego na Syberii
w latach 1887-1892*

Urna z Kopca J. Piłsudskiego z ziemią z lotnisk,
w tym z Białej Podlaskiej
(pocztówka ze zbiorów autora)

Kościół WNMP w Białej Podl.- obraz MB ze sceną bitwy
nad Wisłą w 1920 r.; w okresie PRL część dolna była zastonięta.
Malował Konstanty Dańko

Sztandar Koła POW w Białej Pod. (w zbiorach MPP)

WYSTAWY POŚWIĘCONE JÓZEFOWI PIŁSUDSKIEMU ZE ZBIORÓW AUTORA

LUBLIN- Muzeum UMCS 19 III 2010 r.;
uroczyste otwarcie wystawy
ze zbiorów autora z udziałem
prof. prof. Ryszarda Szczygła
-prorektora UMCS i Jana Rowińskiego
z ZWWF w Białej Podl.

Biała Podl. – Publiczne Gimnazjum
im. J. Piłsudskiego 20 IV 2010 r.;
inauguracja roku Honorowego Obywatela
z udziałem władz miasta

Biała Podl.- Urząd Miasta 12 V 2010;
wystawa „Prasa polska z okresu żałoby
po śmierci Marszałka”

Biała Podl.- ZWWF,
jedna z licznych wystaw
poświęconych patronowi uczelni

Konstantynów- uroczystość 11 XI; przed pomnikiem J. Piłsudskiego przemawia Szczepan Kalinowski

Studenci ZWWF w Białej Podl., uczestnicy rajdu rowerowego „Szlakiem Piłsudskiego po Podlasiu” – 30 V 2010; autor był organizatorem i sponsorem imprezy

Biała Podl.- przed pomnikiem 34 pp z 1933 r. uczestnicy Marszu Szlakiem Legionów po Podlasiu na trasie Biała-Leśna Podl.- Konstantynów

Uroczyste otwarcie „Domu Żołnierza” po przebudowie zaplanowano podczas jubileuszu XV-lecia pułku 8 V 1933 r. Po mszy polowej pomnik odsłonił inspektor armii gen. Aleksander Osiniński w towarzystwie pierwszego dowódcy 34 pp gen. A. Narbut-Łuczyńskiego. Monument i „Dom Żołnierza” poświęcił biskup polowy WP Józef Gawlina. W przemówieniu duchowny życzył, aby Dom ten był kuźnią wielkiej kultury polskiej, w której *wykuwają się niezłomne charaktery na chwałę ojczyzny i chrześcijaństwa*. Ks. biskup nawiązał też do jubileuszu 250-lecia wiktorii pod Wiedniem pod dowództwem Jana III Sobieskiego, a także wojny w 1920 r., gdy Wojsko Polskie pod wodzą Marszałka Józefa Piłsudskiego powtórnie uratowało Europę od wrogiego kulturowo chrześcijańskiego najazdu.

Istotną rolę w wychowaniu patriotycznym żołnierzy bialskiego garnizonu odgrywała misternie urządzona Sala Wielkiego Marszałka, zwana też Sanktuarium Wielkiego Marszałka. Silny w wojsku mit Wodza usprawiedliwiał użycie terminu – sanktuarium, w tradycji chrześcijańskiej Polski zastrzeżonego w zasadzie do sakralnych obiektów o dużym znaczeniu kultowym. Koncepcja i urządzenie sali było dziełem admiratora Józefa Piłsudskiego – ppłk. Jana Świąteckiego, dowódcy 34 pp w okresie 1934-38. Na dekorację tej szczególnej sali składały się odznaki wszystkich pułków, kopie obrazów z życia Komendanta autorstwa Zdzisława Czermańskiego, popiersie Piłsudskiego wsparte na dwóch śmigłach lotniczych, na tle barw orderu VM, orzelka I Brygady i godła Rzeczypospolitej. Nawiązaniem do bojowych tradycji pułku było umieszczenie w sali listy poległych odznaczonych żołnierzy oraz urny z ziemią z poboju 34 pp.

Obok świąt pułkowych, radośnie obchodzono dzień imienin 19 III Naczelnego Wodza: *Twórcy armii polskiej, pod którego rozkazami pułk walczył, zwyciężał i zdobył sobie sławę bojową*. W okresie międzywojennym, z wyjątkiem lat 1924-26, scenariusz obchodów był podobny we wszystkich garnizonach. Rozpoczynano capstrzykiem, organizowano akademie, pogadanki, spektakle, rauty, zawody sportowe, defilady po nabożeństwach w świątyniach wszystkich wyznań. Śpiewano pieśni i deklamowano wiersze sławiące solenizanta. Podczas obiadu żołnierskiego oficer oświatowy przybliżał życie i czyny Marszałka J. Piłsudskiego. Wojsko uświetniało także obchody świąt państwowych 3 maja i 11 listopada oraz rocznic powstania listopadowego i styczniowego.

Jedną z najważniejszych rocznic w II Rzeczypospolitej, jakie obchodziło wojsko, była X rocznica zwycięstwa w wojnie z Rosją Sowiecką w 1930 r. O swoim Wodzu pamiętali żołnierze z bialskiego pułku w dniu Święta Niepodległości 11 XI 1930 r. wysyłając do Belwederu telegram: *Z okazji odznaczenia Pana Marszałka Krzyżem Oficerskim Niepodległości Polski, Korpus Podoficerski 34 pp przesyła gratulacje*.

Wojsko miało też własne Święto Żołnierza Polskiego. Doceniając militarne i moralne znaczenie zwycięstwa w 1920 r. Minister Spraw Wojskowych gen. Stanisław Szeptycki rozkazem z 4 VIII 1923 r. ustanowił dzień

15 sierpnia Świętem Żołnierza Polskiego. Znamienny był fakt, że w rozkazie nie wymienia się nazwiska „Samotnika z Sulejówka”. Świętowano nie tyle instytucje wojskowe, ale żołnierza, dla uwypuklenia wysiłku setek tysięcy strzelców, artylerzystów, ułanów, ochotników często idących prosto od pługa, fabryki, ławy szkolnej czy warsztatu rzemieślniczego. W ramach przygotowań oficerowie oświatowi i kapelani wygłaszali pogadanki o znaczeniu Bitwy pod Warszawą i roli w niej Naczelnego Wodza. Święto Żołnierza obchodzono w WP w okresie II Rzeczypospolitej w łączności wojska ze społeczeństwem, chociaż po śmierci Marszałka górę wzięły interesy partyjne i tym dniu często obchody własne organizowało SL i SN.

Związek Strzelecki był jedną z najliczniejszych organizacji, gdzie legenda Komendanta miała najwierniejszych promotorów. W Białej Podl. oddział ZS powstał 25 VI 1921 r. na czele z prezesem R. Kochem (PPS). Wśród różnorodnej działalności Strzelców, na uwagę zasługiwały organizowane marsze. Pierwszy Marsz Nadbużański odbył się 3 V 1928 r. z udziałem 20 drużyn strzeleckich i wojskowych na trasie długości 44 km Biała Podl. – Brześć. Marsz z 1930 r. był eliminacją do VII „Kadrówki” (marsz na trasie Kraków - Kielce). Bialskie drużyny ZS z powodzeniem brały udział w Marszu „Świteziańskim”, na którym zdobyły pierwsze miejsce i „Nadbużańskim”, gdzie dwukrotnie zdobywały nagrody za 1 i 2 miejsca.

Na Południowym Podlasiu koła **Związku Legionistów Polskich** nie były liczne. W Białej Podl. 21 IX 1930 r. koło liczyło 14 osób; na czele zarządu stał K. Dutkiewicz, urzędnik z PWS. Z okazji rocznicy XV-lecia podjęcia czynu legionowego ZLP w Białej Podl. 4 VIII 1929 r. zorganizował okolicznościowe spotkanie. W sali kina „Miraż” z udziałem około 100 słuchaczy odbył się odczyt posła Czesława Górskiego nt. *„W piętnastą rocznicę wymarszu Pierwszej Kadrowej”*. Poseł *przedstawił cały przebieg prac i poświęcenia się J. Piłsudskiego oraz prześladowania go przez Moskali i Niemców w czasie, kiedy legionisci nie złożyli przysięgi. J. Piłsudski walczy jedynie dla dobra Państwa i całego Narodu. Cały naród powinien się skupić przy Marszałku. Interesy Piłsudskiego są interesami Państwa.*

Wojsko Polskie, ZS, byli Legionisci i peowiaci w okresie międzywojennym najbardziej przyczyniło się do rozpropagowania legendy Marszałka.

Odzyskanie niepodległości umożliwiło rozwój polskiej oświaty. W koncepcji wychowania społeczeństwa u J. Piłsudskiego przed czynnik wykształcenia, na pierwszy plan wysuwa się wiara w imponderabilia. W sensie dydaktycznym oznaczało to położenie nacisku na takie walory, jak honor, ideowość w rozumieniu bezinteresownej ofiarności dla sprawy, odwaga cywilna i męstwo na polu walki.

Po zamachu majowym, prócz nowych celów kształtąco-wychowawczych, nowych wskazówek metodycznych, zalecono zmienione spisy materiałów źródłowych uwypuklające szczególną rolę J. Piłsudskiego, Legionów

i POW w powstaniu niepodległego państwa polskiego. We wszystkich podręcznikach historii, na różnych szczeblach nauczania eksponowano zasługi J. Piłsudskiego w walce o niepodległość i budowę mocarstwowej Polski. W materiale nauczania języka polskiego również szczególne miejsce zajął wysiłek zbrojny w odzyskaniu niepodległości i rola Józefa Piłsudskiego, jego kult i legenda. To już nie było fragmentaryczne przewijanie się nazwiska Piłsudskiego przy okazji ważnych wydarzeń historycznych, jak to miało miejsce we wcześniejszych programach, ale świadome tworzenie legendy o wodzu narodu, mężu opatrznościowym Ojczyzny, wyrosłym w ogniu walk o niepodległość Polski.

Jedną z najważniejszych, obok dydaktyki, form kształtowania patriotyzmu były uroczystości szkolne. Po zmartwychwstaniu Polski obchody narodowe zmieniły zasadniczo swój charakter. Nie były to już żałobne westchnienia, a radosne i podniosłe uroczystości. Obchodzono imieniny Prezydenta RP, Marszałka, po jego śmierci też rocznice zgonu, 3 V, 11 XI i 6 VIII. W większości scenariusz tych świąt był podobny: udział w nabożeństwie, defilada, akademie z referatem nauczyciela lub ucznia poświęconym Piłsudskiemu, śpiew, deklamacje i ewentualnie inscenizacja szkolnego zespołu teatralnego. Wydawano specjalne materiały pomocnicze do urządzania tych obchodów.

Pierwsze **obchody imienin** Naczelnika Państwa w Gimnazjum Męskim im. J. I. Kraszewskiego w Białej Podl. obchodzono w 1922 r. Z tej samej okazji 19 III 1928 r. *prof. Maślak nakreślił młodemu słuchaczom życie i czyny bohaterów Marszałka*. Dwa lata później referat na temat dokonań J. Piłsudskiego wygłosiła *prof. H. Kisielewicz*. W kolejnym roku uczeń VIII klasy W. Limanowski *w krótkim, lecz pięknym przemówieniu przedstawił działalność Józefa Piłsudskiego i jego zasługi, położone w walce o wolność Ojczyzny*. Uroczystość zakończono *wiązanką pieśni legionowych*.

Państwowe Gimnazjum im. E. Plater w Białej Podl. 19 III 1928 r. zorganizowało uroczysty poranek. Okolicznościowe przemówienie wygłosiła *prof. H. Kisielewiczówna*. Z emfazą relacjonowała „młoda dziennikarka”: *Z zachwytem słuchaliśmy słów nauczycielki, o tej wzniosłej, pełnej uroku postaci, o tym mężu, który tak wiele uczynił dla Polski, prowadząc naród do odzyskania największego skarbu – wolności!* W 1932 roku młodzież mogła usłyszeć przemówienia Marszałka do dzieci z płyty gramofonowej. Wcześniej uczennica VII klasy Czerwińska odczytała *bardzo zajmujący i wyczerpujący referat nt. Józefa Piłsudskiego*. Akademię zakończyła *bardzo pomysłowa i efektowna inscenizacja piosenek legionowych*. Ostatnie imieniny za życia solenizanta urządziła organizacja katolicka Sodalicia Mariańska. Uczennice przygotowały 19 III 1935 r. dramat „*Wieżień Magdeburga*”.

W Gimnazjum Męskim im. J. I. Kraszewskiego w Białej Podl. wieczornicę w dniu **Święta Niepodległości** zorganizowano w 1922 r. Z okazji obchodów 11 XI 1926 r. odbyło się zebranie Koła Historycznego, na którym K. Szymulski przedstawił *czyny Marszałka Józefa Piłsudskiego*. W 1931 z oka-

zji Święta Niepodległości zaprezentowano przygotowaną przez młodzież inscenizację „Ostatni raport”. Akademię 11 XI 1932 r. w Gimnazjum Męskim w Białej Podl. zorganizowała Naczelna Organizacja Młodzieży. Uczeń VIII klasy Szydłowski przedstawił *wysiłki narodu, zmierzające do odzyskania niepodległości, podkreślając dziejowe znaczenie Legionów i zasługi ich Twórcy Józefa Piłsudskiego. Młodzi koledzy zainscenizowali bajkę „o orle białym i trzech czarnych sępach”*.

W Białej Podl. 19 III 1929 r. Szkoła Powszechna nr 4 wspólnie ze szkołami im. Królowej Jadwigi i ks. S. Brzóska uroczyście świętowała imieniny J. Piłsudskiego prezentując akademię z programem artystycznym. Nowym elementem programu obchodu 19 III w 1933 r., oprócz okolicznościowych deklamacji i śpiewu, był przygotowany przez uczniów obrazek pt. „List do Marszałka”. Uroczystość szkolną zaszczycił swą obecnością inspektor oświaty w Białej Podl. W 1934 r. gospodarzem uroczystości 19 III była Szkoła Powszechna nr 1 im. ks. S. Brzóska. W przeddzień imienin zaprezentowano bogaty program obchodów: *śpiewy, inscenizację piosenki, kwartet skrzypcowy i utwór sceniczny „U progu wolności”*. Dnia 19 III młodzież wzięła udział w nabożeństwie i pochodzie.

W propagandzie legendy Piłsudskiego władze oświatowe wykorzystywały również **muzykę i śpiew**. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w 1928 r. zwracało uwagę na zbiorek pieśni legionowych O. M. Żukowskiego „Pierwsza Brygada”. W repertuarze szkolnym do pieśni naczelnych zaliczono: hymn państwowy, modlitwę narodową „Boże coś Polskę” oraz pieśń o Budowniczym Państwa Polskiego, a z tych przede wszystkim „Marsz I Brygady”. Dlatego to właśnie w nowym programie śpiewu stanowią one „żelazny repertuar”.

Władze szkolne i samorządowe przy budowie szkoły - pomnika im. Marsz. J. Piłsudskiego w Białej Podlaskiej
(Fotografia z „Monografii Powiatu Białskiego” B. Górnego)

W Białej Podl. zaczęto wznosić przed wojną szkołę - pomnik im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. O przystąpieniu Zarządu Miejskiego do budowy szkoły - pomnika im. Marszałka Piłsudskiego informowała we wrześniu 1938 r. prasa

warszawska: *W budowie współpracować będą dzieci szkół powszechnych, kolejno odbywając w ten sposób „Święto pracy fizycznej”.*

Zakupiono plac przy ulicy Artyleryjskiej i przystąpiono do wstępnych prac, ale wybuch wojny uniemożliwił realizację tego przedsięwzięcia.

Pośród kilkunastu pisemek szkolnych wydawanych w regionie na wyróżnienie zasługuje „Młodzież z Podlasia”. Piśmo obu bialskich gimnazjów wychodziło w latach 1922-1935 w nakładzie 400 egzemplarzy. Adresowane do młodzieży i przez nią redagowane, szybko zdobyło sobie wiernych czytelników i znalazło swoje ważne miejsce w społeczności obu szkół. Pierwszy raz o obchodach imienin Józefa Piłsudskiego, redakcja poinformowała czytelników w 1922 r. Pisano również o imprezach szkolnych z okazji 11 XI. Artykuł młodego publicysty Bodziaka z okazji rocznicy powstania styczniowego był próbą połączenia mitu Komendanta i roku 1863. *Powstanie styczniowe dało /.../ w spuściźnie pokoleniom wezwanie „Idź i czyn”.* Nadchodzi rok 1914 – wojna światowa. *Sztandar powstańczy ujął w swe mocarne dłonie Józef Piłsudski i nie traktatami, nie umowami, lecz przy pomocy szabel i bagnatów stworzył wielki Czyn, Czyn legionów i ziścił Wieszczów przepowiednie:*

Z wiary waszej – wola Wasza,

Z woli Waszej Czyn wasz będzie.

Stało się. Siedemdziesiątą rocznicę wybuchu Powstania Styczniowego obchodzimy w 15-m roku istnienia Wolnej, Niepodległej i Mocarstwowej Polski.

W jubileuszowym roku X-lecia niepodległości, w numerze marcowym artykuł wstępny K. Szymulskiego został poświęcony Józefowi Piłsudskiemu. Publicysta pisma młodzieży szkolnej idealizuje postać Marszałka: *Ostatnia klęska 63 r. kirem okryła całą Polskę /.../. I oto w tej tragicznej chwili, kiedy zdawało się, że tętno życia narodowego zupełnie bić przestanie, na horyzoncie polskim zjawiał się, jak duch opiekuńczy, Piłsudski. Zbudził On drzemiący naród z uśpienia, wyrwał go z gnuśności, apatii i bierności, kazał zapomnieć wszystkim o własnym „ja”, a stanąć do walki o wolność i niepodległość Ojczyzny /.../ Stał się Piłsudski Hetmanem całego Narodu, Wodzem i Przewodnikiem.*

Podczas wojny w 1920 r. bialscy **harczerze** byli tam, jak mówił Piłsudski, „gdzie łatwo głowę położyć”. Służyli oni w walkach na froncie m.in. w 22 pp i 34 pp. Jednym z wielu ochotników był znany w okresie międzywojennym działacz harcerski A. Anik-Nikończuk. Naczelnik Państwa 20 XII 1920 r. został protektorem ZHP. Po otrzymaniu krzyża harcerskiego J. Piłsudski wyraził podziękowanie całemu harcerstwu za ich udział w obronie Ojczyzny i zaznaczył, że spodziewa się wielkiego rozszerzenia ducha harcerskiego wśród młodzieży. ZHP w Białej Podl. 8 VI 1929 r. urządził wieczór pt. „Historia walk o niepodległość Polski w obrazach i deklamacjach”. Na inscenizację składały się m.in. obrazki: „Pobojowisko 1915”, „Orlęta 1918” i „Bolszewicy 1920”. Z okazji rocznicy odzyskania niepodległości 11 XI 1934 r. gromady zuchowe urządziły wieczór artystyczny dla wszystkich szkół. W dni imienin Prezydenta RP i Marszałka J. Piłsudskiego organizowały pomysłowe wystawy. Podczas zlotu w Białej Podl. 31 V 1936 r. w „Zofii Lesie” na maszcie

zawieszono chorągiew ze słowami Wodza Narodu J. Piłsudskiego: *Harcerze! Już w latach niewoli przygotowaliście się do służby Ojczyźnie...wyście w pierwszym szeregu...żołnierzy niepodległości.*

Teatr amatorski na Południowym Podlasiu odegrał ważną rolę w propagowaniu legendy J. Piłsudskiego. Istotną funkcję w tych działaniach spełniał dobór odpowiedniego repertuaru. Oprócz inscenizacji własnego pomysłu, pomocą były materiały repertuarowe, które polecano w specjalnych wydawnictwach. W powiecie bialskim zorganizowano bibliotekę teatralną, liczącą w 1934 r. 230 tomów sztuk. Była to istotna pomoc metodyczna dla grup teatralnych ZS, KMW, OSP, KPW, SMP i in., które w 1933/34 r. wystawiły razem ponad 200 sztuk teatralnych. Na Południowym Podlasiu wśród amatorskich zespołów teatralnych wyróżniała się swą aktywnością grupa pod nazwą „Ci Sami”. Kierownikiem zespołu działającego przy ognisku Kolejowego Przysposobienia Wojskowego, był Zygmunt Kozakiewicz. Zespół dysponował sceną i dość dużą widownią w budynku przy dworcu PKP w Białej Podl. Swoje inscenizacje prezentowano też na innych scenach w regionie, najczęściej występowano w „Domu Żołnierza” przy 34 pp w Białej Podl. W repertuarze przeważały popularne wówczas komedie oraz sztuki o tematyce legionowo-patriotycznej. Inspiracją do przygotowania i prezentacji inscenizacji były rocznice oraz obchody: 19 III, 15 VIII, 11 XI oraz 8 V – święto pułkowe.

Pismem o charakterze prorządowym był **„Głos Społeczny”**, ukazujący się w Białej Podl. w latach 1933-1939. Wydawcą dwutygodnika stowarzyszeń społecznych był Zarząd Powiatowy ZNP. Kierunek ideowy określono w pierwszym numerze z 1933 r.: *Łamy naszego pisma stoją otworem/.../ dla wszystkich grup i jednostek, które chcą iść w jednym z nami szeregu pod rozkazem Jedyne go wodza i z jedną wiarą, że Prawem Naczelnym jest Dobro Państwa/.../ Szeregi żołnierzy i pracowników Marszałka Józefa Piłsudskiego rosną i maszerują dziś z takim rozmachem i wiarą w swoje ideały, że nie ma takich przeszkód, które by ten pochód zatrzymać mogły. Z okazji XV rocznicy odzyskania niepodległości, redakcja przygotowała specjalny numer „Głosu Społecznego”. Na pierwszej stronie podkreślono zasługi Marszałka: Wolność nie przyszła darmo: okupiona została hojną daniną bohaterstwa, poświęcenia krwi, a drogę ku Niej wiodącą wskazywał szablą Józef Piłsudski, wiodąc za sobą nieustraszone szeregi swych żołnierzy/.../ On wywiódł Polskę z domu niewoli i postawił Ją w rządzie wielkich mocarstw świat.*

W noworocznym numerze z 1934 r. wskazano na konieczność uchwalenia nowej konstytucji, przy okazji usprawiedliwiono zamach majowy. *Niszczycielskie jej wyzyskanie* (tj. konstytucji z 1921 r., w oryginale błędna data 1922 – SK) *zahamował przemocą w r. 1926 Marszałek Józef Piłsudski – a swoim autorytetem zastępuje do dnia dzisiejszego powagę tych praw, które nie mogły ujrzeć światła dziennego w partyjnych sejmach, bo miały bronić interesów Rzeczypospolitej a nie partyjnego szachrajstwa. Dziś już nie do pomyslenia jest, by jakakolwiek bądź partia czy klika polityczna mogła żerować na interesach Państwa. Dziś około Wodza Narodu skupia się olbrzy-*

nia rzesza obywateli. Do tego tematu redakcja wróciła w 1935 r., po podpisaniu nowej ustawy zasadniczej przez Marszałka. Publicysta „Głosu Społecznego” K. Dudkiewicz posługuje się historycznymi porównaniami. Obóz Belweder-ski z Piłsudskim i Sławkiem był odpowiednikiem Stronnictwa Patriotycznego w okresie Sejmu Wielkiego, opozycja zaś została zestawiona z Targowicą.

Artykuł z okazji XX -lecia wymarszu Legionów do Kongresówki, był okazją przypomnienia profetycznych zdolności Komendanta. *Geniuszem swym wiedziony wyczuł J ó z e f P i ł s u d s k i już na długie lata przed wybuchem wojny, że tylko Polska regularna armia, Polska siła zbroja może przeciwstawić się złowrogiej potędze trój zaborców, że Polska może powstać tylko przez krew swych synów, przelaną na polu walki pod narodowym sztandarem.*

W numerze „Głosu Społecznego” wydanego w okresie Święta Niepodległości 11 XI 1934 r., redakcja przypominała związki Brygadiera z POW. Powołana do życia w 1914 r. rozkazem Komendanta, który wierzył w zwycięstwo i wszystko przewidział. W listopadzie 1918 r. dzięki mądrej polityce Naczelnego Wodza w Warszawie udało się rozbroić Niemców, oszczędzając wiele krwi żołnierskiej i zniszczeń miasta. Rocznica 11 XI była okazją do historycznych porównań z osiągnięciami Marszałka. *Mieliśmy Chrobrych, Śmiałych, Żółkiewskich, Sobieskich, którzy zdobywali laury, przysparzali sławy i potęgę przez swe wielkie zwycięstwa, ale jakże w odmiennych warunkach. Tam wystarczyło bronić, zwyciężać, rozszerzać granicę istniejącego państwa, a tu trzeba było najpierw to państwo odzyskać. Tam zdobywano moc, potęgę, sławę dla żywej, tu trzeba było wskrzesić żywcem pogrzebaną. Artykuł „Szary człowiek czeka” był kolejną okazją usprawiedliwienia przewrotu Marszałka. Lecz Komendant Piłsudski nie pozwolił, ażeby Niepodległość, dzieło Jego życia, dzieło krwi męczeńskiej Jego żołnierzy, została zniszczona rękami zbrodniczych obłąkańców. Reakcja Komendanta – to Maj 1926. Zastosował wtedy rzymską zasadę, która głosi, że należy mieczem odciąć zgniłą część ciała, by nie zarażała zdrowych.*

Dwa numery majowe z 1935 r. pisma zdominowały relacje z uroczystości żałobnego tygodnia w Polsce i na Południowym Podlasiu. Zamieszczony nekrolog o zgonie Piłsudskiego podkreślał ważny dla katolików fakt, że ostatniego namaszczenia olejami świętymi udzielił ks. Władysław Korniłowicz.

Jan Makaruk w artykule, dla którego tytuł zaczerpnął z mowy Prezydenta RP na Wawelu, deklarował wierność idei, którą reprezentował zmarły: *pełni zapału, z chłopskim uporem wytrwania, sięgniemy po nowe życie dla Polski, o jakim marzył i jakie wskazywał nam Wódz Narodu, Nasz Wielki Protektor, Marszałek Piłsudski. A w pracy tej wzorem nam będzie On Sam i nieśmiertelne czyny Jego!* Reakcją na nie uszanowanie majestatu śmierci Komendanta przez endecką „Gazetę Warszawską” było zamieszczenie komunikatu Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny w Białej Podl., wzywającego do nie kupowania organu SN i ostracyzmu towarzyskiego wobec czytających lub sprzedających ten dziennik.

W podsumowaniu pierwszego etapu akcji uczczenia pamięci Piłsudskiego na terenie powiatu bialskiego, T. Karpiński pisał: *„Ma być zastugom*

*dana cześć!"...Idąc za głosem wielkiego Skargi i własnym, oddajemy ją „Najwier-
niejszemu Synowi Matki – Ojczyzny” – nie tylko w sercach naszych; chlubnym ze-
wnętrznym wyrazem tej czci jest akcja społeczeństwa powiatu, ażeby wzniesieniem
odpowiednich pomników utrwalić i w ten sposób przekazać pamięci potomnych te
miejsca na tutejszym terenie, które były widownią historycznej pracy Marszałka
i bohaterstwa żołnierza polskiego.*

Po translokacji trumny Marszałka na Wawelu, redakcja zamieściła protest RM w Białej Podl. *przeciwko samowoli bpa krakowskiego A. Sapiehy.*

Oświata, kultura i prasa bardzo skutecznie propagowały mit Piłsudskiego na Południowym Podlasiu. Z względu na powszechność nauczania i kulturotwórczą funkcję w środowisku, największą rolę w upowszechnianiu osoby Marszałka, przede wszystkim na wsi, odegrała szkoła. W miastach ważną w tym zakresie zasługę miały regionalne pisma.

Okres zaborów był czasem ograniczania roli **Kościoła Katolickiego**. Dlatego biskupi polscy w lipcu i sierpniu 1920 r. obserwując z największym niepokojem sytuację na froncie, postanowili użyć swojego autorytetu w mobilizowaniu społeczeństwa do obrony Ojczyzny. Odezwa Naczelnika Państwa została ogłoszona z ambon 3 VII 1920 r. Biskup H. Przeździecki podczas ofensywy Armii Czerwonej pozostał w Siedlcach, co miało moralne znaczenie dla duchowieństwa i wiernych na Podlasiu. W liście pasterskim z 2 VII 1920 r. ordynariusz podlaski pisał: *Wielkie niebezpieczeństwo nam zagraża! Na granicach Ojczyzny z mieczem i ogniem stoją moskiewskie hordy bolszewickie. Bohaterskie wojska nasze w śmiertelnej walce zmagają się z wrogiem./.../ I czy dla nas już nie ma ratunku? Jest. Przy pomocy Bożej możemy się od tej klęski uwolnić i wroga na ziemię naszą nie wpuścić, jeżeli przestaniemy waśnić się i kłócić i staniemy ramię przy ramieniu, jak jeden mąż w obronie ognisk naszych i zgonów naszych. Kto nie chce, aby wróg deptał krzyże nasze, aby bezcześcić kobiety i dziewczęta nasze, aby nas tysiącami mordował i pogorzeliska szerzył, niech dopomaga dzielnemu wojsku naszemu i jego Naczelnemu Wodzowi. Użyty zwrot „Naczelnny Wódz” w innych listach biskupów metropolii warszawskiej się nie pojawił.*

Ordynariusz podlaski wydał 7 X 1928 r. list pasterski „Z okazji dziesięciolecia niepodległości Polski”. Píše w nim biskup o zasługach różnych organizacji, które *do tego samego celu dążyły: do wolności Ojczyzny*. Na pierwszym miejscu są wymienione *legiony Komendanta*. Bp H. Przeździecki najprawdopodobniej był jedynym ordynariuszem, który użył nazwiska Naczelnego Wodza w liście pasterskim w 1930 r.: *gdy dziesięć lat temu zdawało się, że wszelka moc nas opuściła, że najazd bolszewików zaleje nas, zdusi, wolności pozbawi, jakby w jednej chwili Polska cała drgnęła przedziwną mocą jedności, skupiła się w obronie niepodległości. Wojsko, odczuwając ten poryw kraju, pod wodzą Naczelnika Państwa, Marszałka Piłsudskiego, przy współudziale Hallerów, Sikorskich, Sosnkowskich, Rozwadowskich, Szeptyckich, Zielińskich i innych pełnych zapatu generałów, wspomagane radami wojskowych francuskich, zagrzane przykładem ks. Skorupki, uczyniło zwrot, uderzyło silnie i wyparło z ojczyzny najeżdżęc. Kościół katolicki w diecezji podlaskiej, z nielicznymi wyjątkami wobec J. Pił-*

sudskiego zachował postawę pragmatyczną. Na rzeczowy stosunek duchowieństwa do Marszałka największy wpływ miało stanowisko ordynariusza i biskupa pomocniczego diecezji.

W Białej Podl. na Woli, wierni wdzięczni za dar wolności, zbudowali w 1925 r. skromną drewnianą **świątynię „Cudu nad Wisłą”**. Redaktor „Nowin Podlaskich” o genezie idei wystawienia kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP pisał: *J. E. Ks. biskup Podlaski dr Henryk Przeździecki wyraził życzenie by na tej umęczonej walkami unickimi ziemi podlaskiej zroszonej krwią naszych synów i braci – stanęła świątynia Pańska jako uroczyste wotum ziemi podlaskiej. Obraz w ołtarzu głównym przedstawia Matkę Boską nad oddziałami Wojska Polskiego i hordami bolszewickimi. Autorem dzieła był student ASP w Warszawie Konstanty Dańko. W Białej Podl. 20 V 1935 r. w kościele „Cudu nad Wisłą” z inicjatywy pracowników Podlaskiej Wytwórni Samolotów zostało odprawione nabożeństwo żałobne za spokój duszy Wodza Naczelnego.*

Poseł A. Hartglas – prezes sejmowego Koła Żydowskiego 1925-1927, często odwiedzający rodzinną Białą Podl. podczas wieców poselskich, zanotował ciekawą opinię o Marszałku: *Marszałek Piłsudski miał mocne poparcie w społeczeństwie /.../. Była jeszcze jakaś ślepa wiara w niego, jakieś uwielbienie, graniczące z ekstazą, bezkrytyczne przyjmowanie każdego jego oświadczenia, jak objawienia.*

Z mniejszości narodowych prasę w regionie wydawali tylko **Żydzi**. Uroczystości pierwszej rocznicy zgonu Piłsudskiego w Białej Podl. relacjonował „Bialer Wochenblatt”: *Już w poniedziałek miasto przybrało specjalny wygląd. Lampiony przybrane na czarno nadawały szczególny nastrój. We wtorek odbyło się odsłonięcie tablicy na dworcu. Uroczystości te zgromadziły wielu ludzi. Imponująco wypadł przemarsz dzieci szkolnych z lampionami, które wyróżniały się na tle ciemnej nocy, jak samotne, błakające się płomyki. W synagodze kantor odmówił El Male Rachmim i zaśpiewał odpowiednie fragmenty Psalmów. Nasz nauczyciel rabin Uczeń wygłosił mowę o stracie, jaka nas spotkała przez jego śmierć.*

W Białej Podl. z okazji Święta Niepodległości 11 XI 1936 r. odbyło się nabożeństwo w synagodze przy licznie zebranej publiczności. Okolicznościowe przemówienie wygłosił rabin M. Uczeń, podkreślając zasługi Marszałka J. Piłsudskiego dla Polski. Rabin wysłał depeszę do marszałka E. Rydza-Śmigłego, w której napisał: *Przed chwilą ukończyłem przy dużo zebranych tłumie oraz wojsku żydowskim modlitwy poświęcone Polsce i Tobie. Przyjmij moje błogostawieństwa i poprowadź Polskę ku wielkiej sławie jak Twój Ojciec nasz Nieżyjący Marszałek Józef Piłsudski.*

Wśród Żydów, obawiających się władzy endecji, większość była przychylna osobie J. Piłsudskiego.

Imieniny Naczelnika Państwa 19 III 1922 r. uroczystość obchodziło społeczeństwo Białej Podl. Rano odbyła się msza polowa, potem defilada wojska, wieczorem zaś akademie. „*Silne przemówienie*” o Józefie Piłsudskim,

jako o bojowniku o wolność i niepodległość Polski, wypowiedział prof. Maśluch.

Dzień imienin 19 III 1931, Piłsudski spędził na Maderze. I tam dotarły życzenia z Południowego Podlasia. Legioniści i peowiacy życzyli Marszałkowi długiego życia w zdrowiu i realizacji swych wielkich idei. Z Janowa Podlaskiego depeszę do miasta Funchal wysłał właściciel majątku w Cieleśnicy i współzałożyciel PWS w Białej Podl.: *W imieniu Rady Zarządu pracowników Podlaskiej Wytwórni Samolotów składa najserdeczniejsze życzenia i wyrazy hołdu- Stanisław Rozenwerth.*

Podczas odprawy naczelników Straży Pożarnych Okręgu Bialskiego w dniu 14 II 1932 r. zaproponowano zorganizowanie rajdu strażackiego na terenie Okręgu w okresie 17-19 III, jako wyraz hołdu Wodzowi Narodu Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu. Z okazji imienin 19 III 1932 r. OSP w Białej Podl. ofiarowała Piłsudskiemu okolicznościowy adres oprawiony aksamitem. W następnym roku z tej samej okazji zorganizowano ponownie rajd straży pożarnych. Po odczytaniu adresu hołdowniczego, który podpisywali wszyscy obecni na zbiorce strażacy, wyjeżdżano do kolejnych siedzib OSP na terenie powiatu bialskiego. Trasa rajdu, który odbył się w dniach 15-19 III 1933 r., wynosiła 467 km. Specjalnym podarkiem dostarczonym do Belwederu, był oryginalny prezent w postaci miniaturowej pompy strażackiej „Tryumf”. Na odprawie naczelników OSP 11 II 1934 r. w Białej Podl. z udziałem 41 osób, omówiono sprawy organizacyjne związane z przeprowadzeniem III Rajdu Strażackiego ku czci Imienin Marszałka J. Piłsudskiego. W dniu 20 IV 1934 r. wizytę w Belwederze złożyła delegacja Zarządu OSP w Białej Podl. na czele z Prezesem Adolfem Nałęcz-Deleckim. Strażacy powiatu bialskiego wręczyli adres hołdowniczy podpisany przez wszystkie oddziały na terenie powiatu w czasie trwania Rajdu Strażackiego ku czci Imienin Piłsudskiego. W Belwederze delegacja po wręczeniu adresu wpisała się do książki pamiątkowej, następnie w towarzystwie adiutanta Marszałka kpt. Lucjana Miładowskiego zwiedziła Muzeum Belwederskie.

Po obchodzie imienin w 1935 r., redakcja „Głosu Społecznego” poinformowała czytelników: *Dzień 19 marca. Imieniny Wodza Narodu – Biała przystrojona, uroczysta, skromnie lecz szczerze złożyła Kochanemu Wodzowi hołd. /.../ Po mszy św. defilada wojska i organizacji. W międzyczasie megafon, zainstalowany w centrum miasta, przekazał transmisję uroczystości z Sulejówka. Akademię zorganizowano jeszcze w sali kasyna PWS i w świetlicy Poczтового Przysposobienia Wojskowego. Krytycznie oceniła redakcja postawę właścicieli największego zakładu w mieście po PWS: Fabryka Raabego, na terenie której nie tak dawno majstrowie – Czesi szykanowali robotników – Polaków – w dniu 19 marca pracy nie przerwała, dzięki czemu pracownicy nie mogli uczestniczyć w uroczystościach. Rodzi się pytanie w umysłach oburzonego społeczeństwa bialskiego: jak należy ten fakt kwalifikować? – czy to też szykany? Podobne fakty powtórzyć się nie mogą!*

Z okazji imienin Wodza Narodu wysyłali Podlasiacy listy i różne dary do Belwederu. O swoim Honorowym Obywatelu pamiętał Zarząd i Rada Miejska Białej Podl., ofiarowując 19 III 1931 r. solenizantowi pudełko rzeźbione z adresem na srebrnej tabliczce, przywiezione z Madery.

Sanacja obwieszczając dzień 11 listopada **Świętem Niepodległości**, wiązała go expressis verbis z osobą Marszałka stwierdzając, że data ta na zawsze związana jest z wielkim imieniem Józefa Piłsudskiego. W Białej Podl. „Głos Społeczny”, informując o obchodzie święta 11 XI 1934 r. krytycznie pisał: *Nie zauważyliśmy na mieście afiszy względnie plakatów, które by informowały ludność o godzinie i porządku uroczystości. Sądzimy, że nastąpiło to na skutek przeoczenia ze strony Komitetu Obchodu i przypuszczamy, że na przyszłość podobnych przeoczeń uda się uniknąć.*

W Białej Podl. 25 XI 1935 r. przewodniczącym **Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego** został Maksymilian Walewski – wiceprezes Sądu Okręgowego. W marcu 1936 r. wybrano nowe prezydium Komitetu, przewodniczącym został B. Donten – inspektor oświaty, jego zastępcą J. Piekarczyk – prokurator, natomiast sędzia A. Dolecki pełnił funkcję sekretarza. Członkami Komitetu byli: ks. dziekan S. Ginalski, poseł K. Świątopełk-Mirski, dyr. PWS R. Rosinkiewicz, adwokat W. Skudro, ppłk J. Świątecki, rabin M. Uczeń, wiceprezes Sądu Okręgowego M. Walewski, rejent W. Weissbrod. Do Komitetu dokooptowano przedstawiciela duchowieństwa prawosławnego ks. A. Kostanowicza, prezesa powiatowego ZS, wicestarostę M. Słomskiego, z ZPOK S. Damroszową i z cechów rzemieślniczych W. Kisielewskiego.

Komitet postanowił uczcić pamięć Komendanta przez usypanie kopców, wystawienie pamiątkowych głazów, pomników we wszystkich miejscach w powiecie, *w których w roku 1915 przebywał podczas marszu w pogoni za Moskalami Marszałka Józefa Piłsudskiego i I Brygady Legionów.* Legenda obecności Brygadiera w 1915 r. na Południowym Podlasiu była bardzo silna, skoro w cytowanej monografii powiatu białskiego autor pisał: *Przez teren powiatu białskiego szły szlaki Wielkiego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego, który wtedy wiódł swoje hufce do zwycięstwa o Wielką i Mocarstwową Polskę.* Dalej B. Górny podał, że Piłsudski kwaterował w 1915 r. we dworach w Sycynie i Sitniku. W innym miejscu wicestarosta napisał: *W Neplach bawił w roku 1916 Józef Piłsudski, żywo interesując się tą miejscowością. Informacji i objaśnień udzielał Komendantowi miejscowy kowal Łukasz Gromadzki.* Wiadomo, że Piłsudski opuścił 13 VIII 1915 r. front, nie pytając o zgodę Komendy Legionów i udał się do Warszawy, pozostawiając dowództwo w okresie przemarszu przez Podlasie szefowi sztabu Kazimierzowi Sosnkowskiemu. Również domniemany pobyt Brygadiera w Neplach nie ma źródłowego potwierdzenia.

W Białej Podl. 28 VII 1935 r. zorganizowano uroczystość z pobraniem ziemi i odprawieniem patrolu kolarskiego do Krakowa. Przed pomnikiem

„Odrodzenie Ojczyzny” na Placu Wolności po odegraniu marsza żałobnego F. Chopina odbyło się uroczyste napełnienie puszek ziemią z pobojoisk w Kobylanach i Białce przez przedstawicieli władz, wojska, PW, OSP i ZS. Starosta przy licznie zgromadzonej ludności i przy dźwiękach I Brygady wręczył komendantowi sztafety Leszewiczowi metalową urnę z okolicznościowym aktem. Na lotnisku Podlaskiej Wytwórni Samolotów w Białej Podl. 18 X 1935 r. odbyła się uroczystość pobrania ziemi na Sowiniec. W następnym roku – 27 VI 1936 pobrano ziemię z mogił poległych żołnierzy 34 pp w 1919 r. pod Kobylanami. Uroczystość zorganizowało Koło Podoficerów Rezerwy w Białej Podl. Aktu dokonano przy dźwięku werbli żałobnych w obecności władz, wojska i innych organizacji kombatanckich. Delegacja udała się do Krakowa na XI Krajowy Zjazd Delegatów Kół Ogólnego Związku Podoficerów Rezerwy RP. Program Zjazdu przewidywał złożenie przez delegację kół urn z pobojoisk na Sowińcu.

W Białej Podl. postanowiono wmurować **tablicę na dworcu PKP** przypominającą pobyt Naczelnika Państwa i Wodza Naczelnego w 1920 r.

KOMITET UCZCZENIA PAMIĘCI MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
W BIAŁEJ PODLASKIEJ

378

m. Białka Podlaska, dnia 24 kwietnia 1936
adres dla korosp. Inspektorat Szkolny
w Białej Podlaskiej

Naczelny Komitet Uczczenia Pamięci MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO	
dn. 25/IV	Sekcja
Nr. 404/36	Zaś.

WYDZIAŁ WYKONAWCZY
Naczelny Komitet uczczenia pamięci
Marszałka J. PIŁSUDSKIEGO
w Warszawie
Zamek

Powiatowy Komitet uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego w Białej Podlaskiej na zebraniu w dniu 23 kwietnia 1936 r. postanowił upamiętnić pobyt Marszałka Józefa Piłsudskiego na dworcu kolejowym w Białej Podlaskiej wmurowaniem tablicy brązowej z napisem następującej treści:

" Na tym dworcu w dniu 3 września 1920 roku Marszałek Józef Piłsudski dekorował D-cę 34 p.p. i żołnierzy orderem Virtuti Militari oraz przyjmował delegacje Obywateli "

Ze względu na krótki okres czasu - bowiem odsłonięcie tej tablicy projektowane jest na dzień 12 maja b.r. - uprzejmie prosimy o odwrotne zatwierdzenie tego naszego projektu.

Przewodniczący Pow. Komitetu:
/-/Bolesław Dornen, inspekt. szkol.

Sekretarz:
/-/Adolf Delecki, sędzia.

Dokument z dnia 24 kwietnia 1936 (Archiwum Państwowe w Lublinie)

Uroczystość 12 maja 1936 r. rozpoczęła się werblem żałobnym. Na placu sportowym 34 pp 7 tysięcy ludzi uczestniczyło w nabożeństwie, podczas którego kazanie wygłosił ks. kapelan S. Wójcik. Następnie licznie zebrani mieszkańcy i wojsko przedefilowali przed symboliczną trumną Marszałka. W tym czasie odbyły się żałobne modły w cerkwi i synagodze. O godzinie 13.00 na dworcu PKP odbyło się odsłonięcie pamiątkowej tablicy:

Na tym dworcu

w dniu 3 września 1920 roku

Marszałek JÓZEF PIŁSUDSKI

dekorował D-cę 34 p.p. i żołnierzy

orderem Virtuti Militari

oraz przyjmował delegacje Obywateli.

Okolicznościowe przemówienie wygłosił Adolf Delecki – sekretarz PKUPMJP, natomiast aktu odsłonięcia tablicy pamiątkowej dokonał starosta powiatowy S. Staniewicz. Wieczorem na Placu Wolności o godzinie 20.45 odbyła się defilada młodzieży szkolnej przed popiersiem Marszałka J. Piłsudskiego.

Analiza źródeł skłania autora do zakwestionowania daty 3 IX 1920 jako terminu pobytu w Białej Podl. Wodza Naczelnego. Data podana przez wicestarostę powiatu B. Górnego przez kilkadziesiąt lat nie budziła wątpliwości. „Monografia powiatu bialskiego”, była wydana w 1939 r., a więc kiedy żyli świadkowie powitania Marszałka na naszym dworcu. Na uwagę zasługuje fakt, że wstęp do swej książki autor datował na 19 III 1939 r., a więc w dniu imienin Piłsudskiego. O pobycie Naczelnego Wodza autor wspomina tylko w podpisach zdjęć, na str. 46: *Marszałek Józef Piłsudski 3 IX 1920 r. dekoruje na dworcu bialskim Krzyżem „Virtuti Militari” dowódcę bialskiego pułku piechoty pułk. Narbut-Łuczyńskiego (na fotografii po dekoracji)* oraz na str. 49: *Marszałek Józef Piłsudski w 1920 r. w Białej Podl. witany przez ludność cywilną.* W archiwum lubelskim znajduje się dokument z 1936 r., w którym lokalny Komitet prosi Naczelnny Komitet Uczczenia Pamięci Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego w Warszawie o zatwierdzenie tekstu tablicy pamiątkowej na dworcu w Białej Podl. z datą 3 IX 1920. Wódz Naczelnny 2 IX 1920 r. wyjechał z Warszawy do Lublina. Następnego dnia Marszałek udał się na wizytację Frontu Południowego, po drodze zatrzymując się w Krasnymstawie, po południu 3 września na błoniach pod Chełmem Lubelskim dokonał przeglądu wojsk. Wśród zgromadzonych jednostek była również 9 Podlaska DP, ale bez 34 pp, który po krwawym boju pod Jabłonką 3 VIII 1920 r. został wycofany w celu uzupełnienia do Pabianic. Marszałek nie mógł w tej sytuacji być osobiście 3 IX 1920 r. w Białej Podl. (!-SK). A. J. Narbut-Łuczyński został 30 VIII 1920 r. odwołany ze stanowiska dowódcy 9 DP i skierowany do Białej Podl., gdzie miał zadanie odtworzenie 34 pp. W swoich pamiętnikach ten okres wspominał: *Jak kraj był pod wrażeniem „Cudu nad Wisłą” – tak ja zostałem olśniony cudem odrodzenia mego pułku. Okazało się, że większość żołnierzy zdolała uniknąć niewoli po otoczeniu pod Jabłono-*

ką i wróciła do pułku, korzystając z zamieszania, wywołanego kontrofensywą polską. Nie ułatwia wyjaśnienia tej „zagadki” J. Narbut-Łuczyński, który dalej napisał: Ten fakt zbiegł się z osobistym szczęściem: 24 IX urodziła się nam w Warszawie córka.(...) Zaledwie zdążyłem zobaczyć niemowlę i rozpromienioną matkę, gdy wezwano mnie do Białej Podlaskiej w związku z rozkazem objęcia 18 Brygady Piechoty i wyjazdu na Wileńszczyznę w nowej roli – potencjalnego rebelianta na rozkaz. Jeszcze przed wyruszeniem Brygady dostałem zaszczytu udekorowania orderem *Virtuti Militari* na dworcu kolejowym w Białej Podlaskiej przez Naczelnego Wodza. Narbut-Łuczyński przesądza pobyt w Białej Piłsudskiego, ale w moim przekonaniu myli się co do daty. Po 24 września Wódz Naczelny zaabsorbowany był bitwą nad Niemnem i w tym okresie przebywał przede wszystkim w Białymstoku, Lidzie i Grodnie. Przywoływany już monografista 34 pp mjr Wroczyński pisze o wizycie, nie podając żadnej daty: Wódz Naczelny, Marszałek Józef Piłsudski, przejeżdżając przez Białą-Podlaską, podczas krótkiego postoju pociągu na stacji kolejowej nadał pierwsze ordery „*virtuti militari*” V klasy najbardziej zasłużonym oficerom i szeregowym pułku. Byli to: pułkownik Łuczyński, porucznik Kazimierz Galiński i sierżant Jerzy Dębowski.

Marszałek Józef Piłsudski w 1920 r. w Białej Podl. witany
przez ludność cywilną
(Fotografia z „Monografii Powiatu Bialskiego” B. Górnego)

Za datę pobytu Piłsudskiego należy przyjąć dzień 10 września, kiedy pociąg wiozący Marszałka z narady wojennej w Brześciu do Warszawy zatrzymał się w Białej Podl. Źródłowym potwierdzeniem tej daty jest fotografia z podpisem: *Biała Podlaska, 10 września 1920. Marszałek Józef Piłsudski rozmawia z płk. Narbutem-Łuczyńskim.* Zdjęcie wykonał plutonowy Stanisław Pinkowski – żołnierz 34 pp, autor pamiętnika obejmującego okres od marca 1917 do maja 1920 r.[„Karta” nr 32 z 2001 r.]

Wielkim wydarzeniem w życiu społecznym Białej Podl. było uroczyste poświęcenie **Domu im. Marszałka Piłsudskiego** przy ul. Artyleryjskiej. Aktu poświęcenia nowej Strażnicy 21 VI 1936 r. dokonał ks. kan. S. Ginalski. Projekt Domu sporządził inż. B. Tomczak, przewidywał on na parterze: remizę na 3 samochody, świetlicę straży, pomieszczenie dla orkiestry OSP,

warsztat, LOPP i bibliotekę, na I piętrze: salę widowiskową ze sceną, garderobą, bufetem i poczekalnią, na II piętrze: balkony z łóżkami dla burmistrza i starosty. Przebudowa i wykończenie budowy Domu kosztowała budżet miasta w 1937/38 r. około 32 250 zł. W 1938 r. z inicjatywy wiceburmistrza Białej Podl. – J. Abramowicza, sala Rady Miejskiej została przyozdobiona 4 dużymi obrazami (reprodukcjami – SK): „Zaślubiny Polski z morzem” W. Kossaka, „Cud nad Wisłą” S. Batowskiego, „Polskie Termopile” i „Wymarsz Pierwszej Kadrowej” J. Kossaka.

„CZARNA LEGENDA”

Jeszcze przed wybuchem wojny w 1914 r. wyrastał Piłsudski na owianego legendą działacza politycznego. Jego popularność nie przekraczała jednak konspiracyjno-towarzyskich kręgów. Ale już wówczas podjęto próby, choć jeszcze na małą skalę, mające na celu ośmieszenie nowo objawiającego się wodza. Po odzyskaniu niepodległości lawinowo wzrosła nie tylko liczba osób, którzy Piłsudskiego podziwiali, ale i szeregi oponentów. „Białej” legendzie twórcy państwa i zwycięskiego wodza przeciwstawiała się, i to niezwykle gwałtownie, jej „czarna” wersja.

Endecja oskarżała Piłsudskiego o filosemityzm. „Podlaska Różga” zarzucała Naczelnikowi Państwa, że wydał dekret umożliwiający Żydom z Rosji zmianę swoich nazwisk na polskie i to Polaków zesłańców syberyjskich.¹ Redakcja wzywała w imieniu społeczeństwa, *ażebym Józef Piłsudski przestał mówić o swej „bajecznej karierze”, a szczerze i otwarcie zdał rachunek co zrobił dla Polski będąc na stanowisku Naczelnika Państwa.*

W okresie międzywojennym toczyła się ostra walka o zawładnięcie pamięcią zbiorową społeczeństwa o wielkim zwycięstwie w 1920 roku. Główne nurty polityczne miały własne nazewnictwo i organizowało odrębne uroczystości. Obóz prorządowy 15 sierpnia obchodził „Święto Żołnierza”, ludowcy od 1936 r. święto „Czynu Chłopskiego”, ruch narodowy zaś uroczystość „Cudu nad Wisłą”.

W Białej Podl. 13 VII 1927 r. odbył się odczyt B. Wieniawy-Długoszowskiego nt. „Róży” Żeromskiego. PPS-Lewica po odczycie urządziła wiec z udziałem około 300 osób. Przemawiał student Uniwersytetu Warszawskiego- L. Jankowski: *Piłsudski oparł swe rządy na bagnecie, a bagnetem potrafi rządzić byle dureń. Zjednał sobie , a raczej kupił za dodatki funkcyjne korpus*

¹ W kolejnym numerze pisma opublikowano list do redakcji gospodarza z Małaszewicz Pawła Perkowski: „Szanowny Panie Redaktorze! Przeczytawszy w drugim numerze „Podlaskiej Różgi” iż Perkal – żydłak uzyskał dekretem p. Piłsudskiego zmianę swojego nazwiska na Perkowski – a za tym na moje, czyste Polskie nazwisko i nazwisko niczym niesplamione, wobec czego gorąco protestuję, by jakaś tam kanalia Egipska śmiała nosić Polskie nazwisko – a bo ja wiem, może pan Piłsudski zmienił jakiemu komisarzowi czerezwyczajki z Rosji nazwisko – ładnie by ród Perkowskich wyglądał, dyć by się moje pradziady w grobie poprzewracali, gdyby zobaczyli na tamtym świecie Perkowskiego o haczykowatym nosie i z pejsami.” „Podlaska Różga” nr 3 z 1923, s. 10

oficerski, zaś na poprawę bytu klasy pracującej pieniędzy nie znalazł. PPS-Lewica 22 I 1928 r. w Białej Podl. zorganizowała wiec przed pomnikiem Odrodzenia, w którym uczestniczyło około 150 osób. Zgromadzenie zakończono rezolucją: żądamy wspólnego frontu robotniczo-chłopskiego przeciwko faszystowskiemu rządowi Piłsudskiego.

Decyzja o dokonaniu zamach w maju 1926 r. stała się ważnym elementem legendotwórczym, w wersji zarówno w „białej”, jak i w „czarnej”. Przewrót majowy wpłynął na zaostrenie języka walki politycznej. Piłsudskiego uwielbiano i nienawidzono równie mocno. Obydwie strony legendy, świadomie mitologizowali jego życiorys. Był on zaś na tyle skomplikowany i często tajemniczy, że umożliwiał dużą swobodę jego interpretatorom.

Po II wojnie światowej, czego wcześniej nie zniszczyli Niemcy, reżim komunistyczny skrupulatnie zacierał wszelkie materialne ślady pamięci po Legionach i Marszałku. Zburzono pomniki, rozplantowano kopce, zdjęto tablice, zmieniono nazwy ulic, szkół, instytucji. Lepiej przetrwały tylko pomniki upamiętniające walkę z Niemcami. Część pamiątek, materialnych śladów idei Niepodległości, przetrwała bez wyraźnych informacji, komu były poświęcone. Tak było z pomnikiem 34 pp w Białej Podl. Oryginalne tablice z kopców patrioci zdolali ukryć do czasu upadku PRL. W powojennej, zniewolonej Polsce usiłowano zniszczyć wszystko, co mogło przypominać Polakom o latach ich dumnej niepodległości. Nastąpiła epoka kłamstwa, hańby i zbrodni na legionistach i AK-owcach. Pomniki Marszałka J. Piłsudskiego zniszczono, legenda jego zeszała do podziemia. Stało się tak, jak napisał wieszcz A. Mickiewicz:

„Ręce za lud walczące sam lud poobcina.
Imion miłych ludowi lud pozapomina.
Wszystko przejdzie. Po huk, po szumie, po trudzie
Wezmą dziedzictwo cisi, ciemni, mali ludzie”

„Dla Ciebie Polsko i dla Twojej chwały” – ta zasada przyświecała legionistom również na ich podlaskim szlaku. Pozostali wierni tej zasadzie w chwili wielkiej narodowej próby w okresie 1918-1920. Odegrali istotną rolę w odbudowie Rzeczypospolitej i stanęli w jej obronie w latach 1939-1945. Byli wzorem dla pokolenia „Solidarności”, które drogą pokojową przyczyniło się do narodzin III Rzeczypospolitej. Podlasiacy potrafili być wdzięczni za dar wolności i w okresie II Rzeczypospolitej wystawili kilkadziesiąt pomników upamiętniających Marszałka J. Piłsudskiego i walki Legionów, POW, Wojska Polskiego. Większość z nich została zniszczona w okresie II wojny światowej i PRL. Od ponad 20 lat wiele z nich zostało odbudowanych. W Białej Podl. odtworzono tablicę z 1936 r. na dworcu PKP, upamiętniającą pobyt w naszym mieście Naczelnego Wodza. Wróciła nazwa ulicy Marszałka J. Piłsudskiego.

Do
Pana Maciełmilla Hroju
Józefa Piłsudskiego
Honorowego Członka Rady Miejskiej
Honorowego Obywatela m. Białej-Podlaskiej.

Magistrat m. Białej postanowił nazwać jedną
z nowo tworzącej się ulic drogiem dla nas imieniem
Maciełmilla Piłsudskiego, ul. Józefa Piłsudskiego."
Zapytujemy uprzejmie czy sprzeciwu na to Maciełmilla nie
będzie.

Jednocześnie zapytujemy czy możemy umieścić
w grupie fotograficznej Rady miejskiej, fotografię naszego
honorowego członka, który jeden egzemplarz pragniemy
posłać Młodzianemu naszemu Maciełmillovi i jeśli nie
będzie odmówiono nam tej łaski prosimy o przystanie
fotografiji.

Uwaga: W tym miejscu także iż w górnej i dolnej sali
naszego Magistratu umieściliśmy portrety Maciełmilla
z odpowiednimi napisami.

Wj.

Burmistrz: Leoniusz Borkowski

Secretarz: Józef Węgrzyn

Dokument ze zbiorów AAN w Warszawie

Na cmentarzu katolickim, przede wszystkim 1 i 2 listopada, licznie są
palone znicze, świadczą o pamięci mieszkańców naszego miasta o żołnier-
zach Marszałka. Obok kwatery obrońców Białej w 1920 i poległych w boju
pod Kobylanami 5/6 II 1919 r., leżą Legioniści Komendanta: Mieczysław Ka-
zanowski i Stanisław Roman. Obaj byli odznaczeni Krzyżami Niepodległo-
ści za pracę w dziele odzyskania niepodległości. Rodzina M. Kaznowskie-
go (1896-1962), który był w okresie międzywojennym pracownikiem PWS
w Białej Podl., przechowała liczne pamiątki. Część z nich została opubliko-
wana w książce „Szlakiem Legionów po Podlasiu”.

Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie, a tym samym
ZWWF w Białej Podlaskiej, wróciła do swego pierwszego patrona. Marszałek
J. Piłsudski był inicjatorem powstania CIWF, od 1938 r. uczelni funkcjonują-
cej pod nazwą AWF. Wielkim wydarzeniem w naszej lokalnej społeczności

było nadanie 10 XI 2001 r. Publicznemu Gimnazjum nr 4 w Białej Podlaskiej imienia Marszałka Józefa Piłsudskiego. Powstają nowe inicjatywy, które mają na celu przypominać historię walki o niepodległość Ojczyzny. Od 15 lat organizowane są Marsze Szlakiem Legionów po Podlasiu, które nawiązują do przedwojennych Marszów Nadbużańskich.

Pocztówka „Bolszewika goń” wg projektu Andrzeja Kościelniaka

30 maja 2010 r. z inicjatywy autora zorganizowano I Rajd Rowerowy ZWWF w Białej Podlaskiej „Szlakiem J. Piłsudskiego po Podlasiu”. Także z inicjatywy Szczepana Kalinowskiego 29 IX 2010 r. została wmurowana na gmachu Urzędu Miasta tablica z okazji 90 rocznicy nadania Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu Honorowego Obywatelstwa Białej Podlaskiej.

HONOROWE OBYWATELSTWA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO

Honorowy Obywatel Miasta - tytuł nadawany przez władze miasta, najczęściej radę miasta, osobom, które szczególne dla niego się zasłużyły, niezależnie od miejsca ich zamieszkania.

Z tytułem nie wiąże się żadne zobowiązanie finansowe miasta wobec wyróżnionego. Honorowy obywatel najczęściej otrzymuje ozdobny pamiątkowy dyplom.

Jedną z najczęstszych form honorowania Józefa Piłsudskiego było nadawanie mu przez rady miast i gmin oraz inne gremia honorowego obywatelstwa. Szczególnie po zamachu majowym przybrało ono charakter masowy, a sam marszałek z wieloma z nagradzającymi go w ten sposób miejscowościami nie był w jakikolwiek sposób związany. Biała Podlaska była szóstym miastem w Polsce, które nadało ten honorowy tytuł Marszałkowi. Do śmierci Józefa Piłsudskiego w 1935 r., uczyniło to jeszcze około 100 miast i gmin II Rzeczypospolitej.

HONOROWE OBYWATELSTWA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO /wybór/

L/P	Miasto / Gmina	Data uchwały	Wręczenie dyplomu	Uwagi
1.	Nowy Sącz	22 III 1916		
2.	Tarnów	25 VII 1917		
3.	Warszawa	12 XI 1918	8 II 1919	
4.	Białystok	19 XI 1919	Luty 1920	
5.	Radomsko	31 I 1920		
6.	BIAŁA PODLASKA	20 IV 1920	31 I 1925	
7.	Łódź	27 V 1920		
8.	Płock	7 IV 1921	23 X 1920	
9.	Kielce	15 X 1921		
10.	Wilno	14 IV 1921 ?		
11.	Verdun	Luty 1921		
12.	Chełm	17 VI 1925	11 V 1929	
13.	Siedlce	19 III 1934		
14.	pow. siedlecki	19 III 1934		
15.	pow. bialski	19 III 1934		
16.	Terespol	11 XI 1934		

Bibliografia

- Barczyński M., Polska Organizacja Wojskowa. Obwód bialski w III Okręgu Siedleckim, Biała Podlaska 1993
- Borek P., Garnizon Wojska Polskiego w Białej Podlaskiej w latach 1918-1939, Biała Podlaska 2006.
- Górny B., Monografia powiatu Bialskiego, Biała Podlaska, 1939.
- Kalinowski Sz., Unici w poezji polskiej, Biała Podlaska 2001
- Szlakiem Legionów po Podlasiu, Biała Podlaska 2002,
- „Mit Józefa Piłsudskiego na Południowym Podlasiu 1918-1939”, Lublin 2008. Rozprawa doktorska.
- Józef Piłsudski- wódz i mąż stanu, „Rocznik Międzyrzecki” nr XXIX-XXX z 1999
- Legiony na Ziemi Bialskiej, „Gościniec Bialski” nr 2 z 2003
- Pamięć i pomniki, „Gościniec Bialski” nr 3 z 2003
- Związki Marszałka z naszym regionem, „Gościniec Bialski” nr 12 z 2004
- Rocznica walk o niepodległość. Obrona linii Bugu i walki pod Białą Podlaską w 1920 r., „Gościniec Bialski” nr 3 z 2005
- Cud nad Wisłą, „Gościniec Bialski” nr 4 z 2005
- Legenda Józefa Piłsudskiego na Podlasiu. „Zeszyty Łukowskie” 2006 nr 17
- Bitwa pod Kobylanami, „Gościniec Bialski” nr 7-8 z 2006
- Following the routes of the mounds commemorating Józef Piłsudski in Podlasie, in: Tourism, theory-conditions-experiences, edited by G. Godlewski i M. Bochenek. Biała Podl 2007
- Śladami Marszałka po Południowym Podlasiu. Propozycja szlaku turystycznego, w: Przyroda a Turystyka we wschodniej Polsce, red. M. Żabka, Siedlce 2007
- Szlakiem kopców J. Piłsudskiego na Podlasiu, „Gościniec Bialski” nr 5 i 6 z 2007
- Honorowe obywatelstwa dla Piłsudskiego, „Gościniec Bialski” nr 11-12 z 2007
- „Marszałek Józef Piłsudski w zbiorach Szczepana Kalinowskiego”, folder wystawy z okazji 90 rocznicy niepodległości Polski, Mielnik 2008
- Józef Piłsudski i jego stosunek do powstania styczniowego, w: Podlaski powstaniec. Rzecz o Karolu Krysińskim, Międzyrzec Podl. 2008
- Stosunek mniejszości narodowych do marszałka Józefa Piłsudskiego na Południowym Podlasiu w okresie II Rzeczypospolitej, [w:] Dzieje Ziemi Łosickiej. Z historii mniejszości narodowych, kulturowych i religijnych, pr. zbior. pod red. A. Indraszczyka, Warszawa - Łosice 2010- Podlasie południowe w pamiętnikach i dziennikach legionistów polskich, w: „Dzieje. Wojsko. Edukacja. Red. M. Bednarzak-Libera i J. Gmitruk, Warszawa- Siedlce 2010
- Konstantynów u progu niepodległości, „Rocznik Konstantynowski”, t. I z 2010

-„Marszałek Józef Piłsudski w zbiorach Szczepana Kalinowskiego”, folder wystawy z okazji 90 rocznicy nadania honorowego obywatelstwa Józefowi Piłsudskiemu przez Radę Miejską Białej Podlaskiej 20 IV 1920, Muzeum UMCS Lublin 2010

Krawczak T., W walce o niepodległość (1914-1918), w: Z nieznannej przeszłości Białej i Podlasia, Biała Podlaska 1990.

Łuczyński-Narbutt A., U kresu wędrówki. Wspomnienia, Londyn 1966.

Mierzwiński H., [red.] Rok 1920 na Podlasiu, Biała Podlaska 1991.

Nestorowicz Z., Józef Piłsudski. Pamięć i pamiątki, Lublin 2005.

Piłsudski J., Pisma zbiorowe, Warszawa 1937.

Rećko J., Józef Piłsudski w sztuce i upamiętnieniu. Katalog, Bydgoszcz-Lubartów 2010.

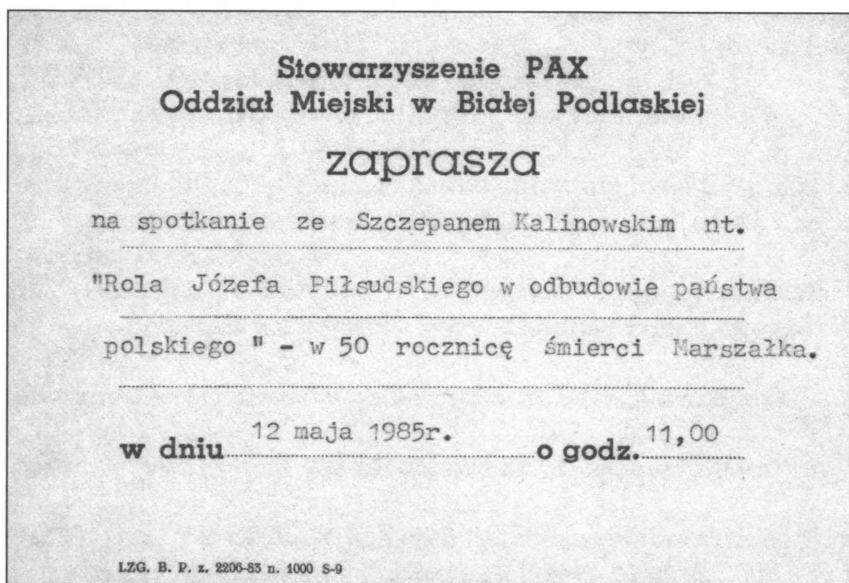
Stępnik K., Legenda Legionów, Lublin 1995.

Zarys historii wojennej pułków polskich 1918-1920. 34 pułk piechoty, oprac. J. Wroczyński, Warszawa 1929.

SZCZEPAN STANISŁAW KALINOWSKI

Regionalista, historyk, przewodnik terenowy i pilot wycieczek. Przez wiele lat związany ze środowiskiem Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas Christiana”. W tym okresie organizuje pomoc polskiej oświacie i kościołowi na Białorusi. Aktywnie uczestniczy w upamiętnieniu MPN na Podlasiu i na Białorusi. Organizator m.in. prac przy odbudowie cmentarza wojennego z 1920 r. w Brześciu, pomników 30 DP AK i obelisku upamiętniającego mord na marynarzach Flotyli Pińskiej w Mokranach na Polesiu. Przez cały czas zaangażowany jako publicysta w popularyzację historii Podlasia, inicjator Sejmików Miłośników Regionu. Przez kilka lat przewodniczący komitetu organizacyjnego Marszu Szlakiem Legionów po Podlasiu. Z własnych, bogatych zbiorów przygotował kilkadziesiąt wystaw oświatowych poświęconych Marszałkowi J. Piłsudskiemu. Wykłady poświęcone tej postaci wygłasza od 1985 r.

Zaproszenie z 12 maja 1985r.

Edytor i redaktor wielu wydawnictw regionalnych. Wiceprezes Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzeczu Podl. oraz członek kolegium redakcyjnego „Rocznika Międzyrzeckiego”. Kanclerz Kresowego Bractwa Kurkowego im. Orła Białego. Członek Rady Programowej Muzeum J. I. Kraszewskiego w Romanowie i MPP w Białej Podlaskiej. Honorowy obywatel miasta Międzyrzec Podlaski. Laureat nagród MSZ RP i Ministra Kultury Francji. Trzy razy wygrał prestiżowy teleturniej „Wielka Gra”, laureat kil-

kunastu ogólnopolskich konkursów. Ostatnio nagrodzony przez studentów ZWWF wyróżnieniem „Studentusa” jako wykładowca z pasją i krasomówca. Autor kilkunastu artykułów poświęconych postaci Józefa Piłsudskiego. Opracował antologię „Unici w poezji polskiej” oraz „Szlakiem Legionów po Podlasiu”. Do sześciu książek z serii „Obrazy kultury polskiej” pod red. prof. Krzysztofa Stępnika przygotował ikonografię. Autor rozprawy doktorskiej „Mit Józefa Piłsudskiego na Południowym Podlasiu w latach 1918 – 1939” obronionej na Wydziale Humanistycznym UMCS w Lublinie 29 X 2008 r. od sześciu lat pracuje jako adiunkt w Zamiejscowym Wydziale w Białej Podl. AWF Józefa Piłsudskiego w Warszawie. W 2008 r. podczas obchodów święta patrona uczelni, zaproponował umieszczenie na gmachu magistratu tablicy przypominającej, że Naczelnik Państwa Józef Piłsudski 20 IV 1920 r. uchwałą Rady Miejskiej otrzymał tytuł Honorowego Obywatela miasta Biała Podlaska. Inicjator obchodów w 2010 Roku Józefa Piłsudskiego z okazji 90 rocznicy nadania Marszałkowi tytułu Honorowego Obywatela Białej Podlaskiej.

WYSTAWY Z WŁASNYCH ZBIORÓW I WYKŁADY POŚWIĘCONE MARSZAŁKOWI JÓZEFOWI PIŁSUDSKIEMU

Biała Podlaska:

Publiczne Gimnazjum im. J. Piłsudskiego; Klub Katolickiego Stowarzyszenia Civitas Christiana; ZWWF: dla społeczności akademickiej podczas Święta Patrona uczelni oraz dla Uniwersytetu Trzeciego Wieku; KK „Piast”; Miejski Ośrodek Kultury; Osiedlowy Dom Kultury; Miejska Biblioteka Publiczna; Biblioteka Pedagogiczna

Lublin - Muzeum UMCS

Mielnik - Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji

Grabanów- Szkoła Podstawowa im. 30 Dywizji Poleskiej AK - z okazji 75 rocznicy nadania Honorowego Obywatelstwa Marszałkowi J. Piłsudskiemu przez gminy powiatu bialskiego (19 III 1934-2009)

Terespol - ZSO nr 1 - z okazji 75 rocznicy nadania Honorowego Obywatelstwa Marszałkowi J. Piłsudskiemu przez miasto Terespol (11 XI 1934- 2009)

Siedlce - Muzeum Regionalne - z okazji 75 rocznicy nadania Honorowego Obywatelstwa Marszałkowi J. Piłsudskiemu przez miasto Siedlce i gminy powiatu siedleckiego (19 III 1934- 2009)

Łuków - Miejski Dom Kultury i Muzeum Regionalne – dla młodzieży łukowskich szkół

Rudniki - Szkoła Podstawowa im. Karola Krysińskiego

*Wy, Podlasiacy potraficie obowiązków
na Was nałożone wykonać, więc
niech żyje Ziemia Podlaska*

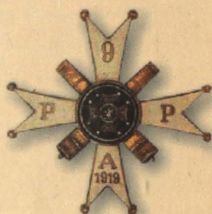
[Józef Piłsudski]

Dywizja Podlaska

34 pułk piechoty

9 pułk artylerii lekkiej

2010 Rok Honorowego Obywatela
Białej Podlaskiej

90 rocznica nadania tytułu Honorowego Obywatela
Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu
przez Radę Miejską Miasta Biała Podlaska
20 kwietnia 1920 r.

PROGRAM OBCHODÓW

19 marca

Muzeum UMCS w Lublinie

"MARSZAŁEK JÓZEF PIŁSUDSKI W ZBIORACH

SZCZEPANA KALINOWSKIEGO" - wystawa

"MARSZAŁEK JÓZEF PIŁSUDSKI I JEGO EPOKA"

- konkurs dla młodzieży (gimnazja, licea)

20 kwietnia

Publiczne Gimnazjum nr 4 im. Marszałka J. Piłsudskiego

"ZWIĄZKI MARSZAŁKA J. PIŁSUDSKIEGO Z PODLASIEM" - wykład

"MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ ZWIĄZANE Z MARSZAŁKIEM

J. PIŁSUDSKIM I JEGO ŻOŁNIERZAMI" - wystawa

12 maja

UM wykład dla uczniów szkół średnich

"ZWIĄZKI MARSZAŁKA J. PIŁSUDSKIEGO Z PODLASIEM" - wykład

"PRASA POLSKA W OKRESIE ŻAŁOBY NARODOWEJ W MAJU 1935 r."

- wystawa hol UM

30 maja

Rajd rowerowy studentów ZWWF śladami Miejsc Pamięci Narodowej

związanych z walką o wolność Polski w 1918 i 1920 r.

17 września

MOK - "SYBERIA MIEJSCE KSZTAŁTOWANIA SIĘ IDEI

NIEPODLEGŁOŚCIOWEJ JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO" - wykład

29 września

DNI PATRONA BIAŁEJ PODLASKIEJ ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA

- Msza Święta odpustowa w kościele św. Michała Archanioła

- Uroczysta sesja Rady Miasta - Urząd Miasta Biała Podlaska

"MARSZAŁEK J. PIŁSUDSKI - HONOROWY OBYWATEL BIAŁEJ PODLASKIEJ"

* odsłonięcie pamiątkowej tablicy

* wykład dr Szczepana Kalinowskiego

* wystawa, koncert w Muzeum Południowego Podlasia

październik

Kolegium Licencjackie UMCS - "MIT JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO NA POŁUDNIOWYM
PODLASIU" - wykład i wystawa

10 listopada

Publiczne Gimnazjum nr 4 im. Marszałka J. Piłsudskiego - DZIEŃ PATRONA SZKOŁY

"LEGENDA MARSZAŁKA W LITERATURZE POLSKIEJ" - wykład

11 listopada

ODK - "KOMENDANT W KARYKATURZE" - wystawa

listopad

ŚWIĘTO PATRONA - ZWWF

"MARSZAŁEK JÓZEF PIŁSUDSKI- JEGO PODRÓŻE I TROSKA

O ROZWÓJ KULTURY FIZYCZNEJ"

Wszystkie wystawy i wykłady - dr Szczepan Kalinowski

1920

„Wy Podlasiacy potraficie
obowiązki na Was nałożone wykonać,
więc niech żyje Ziemia Podlaska”

Józef Piłsudski

NA PAMIĄTKĘ 90 ROCZNICY
NADANIA PRZEZ RADĘ MIEJSKĄ

MARSZAŁKOWI
JÓZEFOWI PIŁSUDSKIEMU

HONOROWEGO OBYWATELSTWA
MIASTA BIAŁA PODLASKA

Spółeczeństwo Białej Podlaskiej
20 kwietnia 2010